

NÁVRH NA REŠTAUROVANIE PAMIATKY

**Predmet reštaurovania: Oravský hrad –Západná bašta (Bašta II.), interiér
- architektonické a dekoratívne kamenné prvky,
nadväzujúce omietky**

Akcia č.: 50421/18/A

**Ateliér: Oblasťný reštaurátorský ateliér Levoča
– vedúci ateliéru Mgr. Eva Spaleková**

**Spracovali: reštaurátorskú časť Mgr. art Peter Hric
Mgr. Art. Štefan Siván**

Spolupráca. Mgr. Eva Spaleková, historik umenia

Fotodokumentácia: Mgr. Art. Peter HRIC

Levoča 2019

I. Základné údaje o pamiatke

1. Názov akcie: Oravský hrad – západná bašta (Bašta II.), interiér
- architektonické a dekoratívne kamenné prvky, nadväzujúce omietky

2. Č. ÚZPF objektu: 237/12

3. Typ pamiatky: fortifikačná architektúra

3.1. Technika a materiál: kamenárske, kameňosochárske a murárske práce

3.2. Rozmery: viď reštaurátorský výskum

3.3. Autorstvo, datovanie: bašta postavená Jánom z Dubovca v rokoch 1534-1546

4. Umiestnenie pamiatky:

4.1. Okres: Dolný Kubín

4.2. Lokalita: Oravský Podzámok

4.3. Objekt: Oravský hrad

4.4. Umiestnenie pamiatky na objekte: súčasť parkánového múru pred južným čelom hradného jadra

5. Majetkovo právne vzťahy:

5.1. Vlastník: Oravské múzeum Pavla Országha Hviezdoslava v Dolnom Kubíne
Hviezdoslavovo námestie č. 7, 02601 Dolný Kubín

6. Investor obnovy pamiatky: - dtto -

II. Základný popis a umeleckohistorické vyhodnotenie pamiatky

Oravský hrad tvorí skupina budov pristavaných tesne k skalnej vyvýšenine, využívajúc jej prirodzený reliéf. Hodnota areálu je v zachovanosti jej objektov, kde jednotlivé, postupne vznikajúce paláce, opevnenia, veže, kaplnka, fara a ďalšie funkčné budovy s mohutným opevnením sa radia k sebe, reprodukujú tak osídlenie starého hradiska, pochádzajúce pravdepodobne už z rozhrania letopočtu.

Najstaršie historické zmienky o hrade, ktorý bol súčasne župným hradom, pochádzajú spred roku 1235, kde sa spomína ako kráľovský majetok. Postupne menil majiteľov – magistra Donča, Mateja Korvína, Jána Hunyadyho, Mikuláša Kostku, Jána z Dubovca, Zápoľskovcov, Thurzovcov, ktorých erby na budovách dodnes vymedzujú ich stavebnú činnosť.

Chrbát zvažujúceho sa skalného masívu v tvare troch terás sa stal základom pre súbory budov horného, stredného a dolného hradu. Najstaršia budova z 13. storočia bola opevnená veža obytného charakteru v sedle brala, v ktorom je dnešný stredný hrad. V priestoroch horného hradu bola postavená citadela, v ktorej bola neskôr vybudovaná kaplnka. Stavebná činnosť prebiehala počas celého obdobia gotiky a orientovala sa na prebudovanie obytného paláca na strednom hrade, ktorý opevnili dvoma baštami. Tie chránili obytné jadro stredného hradu a jeho prístupovú cestu, prechádzajúcu pomedzi opevnenie a bývalé hospodárske budovy v dolnom hrade. Datovanie predsunutej brány s erbom Jána z Dubovca z roku 1535 vymedzuje areál neskorogotického hradu až po hradnú prieskopu pred druhou bránou.

Dnešný vzhľad dala Oravskému hradu stavebná činnosť Thurzovcov, ktorí neobývaný a značne staticky narušený horný hrad obnovili v rokoch 1559-1561 pre posádku a skladišťa. Pozoruhodné je riešenie fasád, ktoré nenáročnými prostriedkami v sgrafite vyvoláva ilúziu hrazdenej konštrukcie. Obytné priestory presunuli do stredného a dolného hradu, kde dal Thurzo pristaviť k staršiemu opevneniu svoj palác a novú kaplnku. Dôležitým prvkom obrany hradu je tunel s kazematami, postavený roku 1606, a vstupná brána, ktorou bol vývoj hradu ukončený.

Neskoršie zásahy mali len lokálny charakter napr. opravné práce po vyhorení hradu roku 1800 a v priebehu 19. storočia, ako aj romantická úprava hradu okolo roku 1906. Vzhľad hradných budov v súčasnosti je výsledkom rozsiahlej pamiatkovej obnovy, ktorá sa realizovala v rokoch 1953-1968 a prezentovala architektonicky ucelený renesančný stav z obdobia

Thurzovcov. Výrazná pamiatková obnova hradu prebieha aj po roku 2000 a pokračuje až dodnes, kedy boli stavebne a reštaurátorsky obnovené najmä objekty hradnej kaplnky, Thurzovho paláca a bývalej fary.

Keď sa v roku 1534 stal dedičom a nástupcom Zápoľských na Oravskom hrade Ján z Dubovca, na hrade realizoval rozsiahle stavebné úpravy. Obytné priestory 1. predhradia rozšíril dostavbou palácovej budovy napojenej zo severnej strany na obytnú vežu. Exponované nárožia predhradia zároveň zosilnili oblúkové delové bašty so streleckými plošinami na korune, postavené v rokoch 1534-1546. Neskorostredoveké opevnenie predhradia sa rozšírilo o úzky parkán lemujúci staršie hradby ukončený novou budovou vstupnej brány s padacím mostom.

Podľa dobových vyobrazení v 18. stor. vznikli na streleckých plošinách bašt manzardové strechy. Po požiari v roku 1800 neboli strechy obnovené. Súčasťou koncepcie Pállfyho úprav z rokov 1902-1903 bola aj asanácia striech nad obidvoma baštami uzatvárajúcimi zo strán parkán, v tom čase bola koruna bašt obohatená o cimburie.

V minulom roku bola predmetom reštaurátorského výskumu a návrhu na reštaurovanie východná bašta, v tomto roku sa pokračovalo výskumom západnej bašty. Má polkruhový nepravidelný pôdorys vystupujúci z línie západnej fasády západného krídla do svahu hradného vrchu.

Bašta je dnes v interiéri 2-podlažná, interiér 1. aj 2. podlažia je priečkami v tvare písmena T členený na 3 priestory.

Predmetom realizovaného reštaurátorského výskumu sú omietkové vrstvy a kamenné prvky interiéru západnej bašty.

Podrobný popis miestností je súčasťou textu nasledujúcej kapitoly Reštaurátorský výskum, preto ho na tomto mieste nebudeme duplicitne uvádzať.

III. Reštaurátorský výskum

Charakteristika reštaurátorského výskumu.

Reštaurátorský výskum je zameraný na omietkové vrstvy interiérových častí prvého nadzemného podlažia objektu západnej bašty a kamenné články (tri portály). V prvej fáze bude realizovaný nedeštruktívny vizuálny výskum zameraný na zhodnotenie technického stavu omietkových vrstiev. Realizovaný bude aj nevyhnutný sondážny výskum na vytipovaných miestach, kde je predpoklad dochovaných primárnych omietkových vrstiev, aj so zodpovedajúcou farebnou povrchovou úpravou. Na základe týchto poznatkov bude vypracovaný návrh na reštaurátorskú realizáciu.

A/ Nedeštruktívne metódy.

Vizuálny výskum.

V čase realizovaného výskumu bol priestor 1.NP západnej bašty prázdny, bez zbierkových predmetov. Polkruhový pôdorys priestoru bašty je stavebne pripojený k staršej časti hradobného múru stredného hradu. Na baštu plynulo nadväzujú priestory druhého nadzemného podlažia Thurzovho paláca. Priestor bašty (1.NP) je rozdelený vloženými múrmi tak, že ho v pôdoryse delí na tri samostatné miestnosti (pozri v prílohe). Miestnosti majú plochý strop. Najmenšia z nich má sekundárny betónový realizovaný do bednenia z dosák. V dvoch väčších miestnostiach sa nachádzajú drevené renesančné stropy zo sedemnásteho storočia, členené bohato profilovanými ozdobnými lištami. Vo väčšej miestnosti B, aj s rozmernými ornamentálnymi prvkami v jednotlivých rohoch stropu miestnosti (foto č.18). Na prechodoch stien medzi jednotlivými miestnosťami sú umiestnené identické kamenné portály, ktoré na vnútornej strane majú rozšírené špalety so segmentovým záklenkom. V priestoroch západnej bašty bola realizovaná istá obnova povrchu stien (selektívna), v sedemdesiatych rokoch minulého storočia pri generálnej obnove hradu, ktorá bola zameraná hlavne na základnú stabilizáciu a vytvorenie trasy pre návštevníkov hradu.

Na jednotlivých povrchoch stien sa nachádza hrubá vrstva prachového depozitu, rôzne poškodenia omietok z minulosti spôsobené zatekaním a vlhkosťou (deštruovaný povrch), alebo viditeľné stopy po osadení elektroinštalčných rozvodov. Tieto poškodenia sú veľmi dobre viditeľné aj pri bočnom nasvietení, kedy sa najmarkantnejšie prejavajú odlišnosti jednotlivých spracovaných sekundárnych povrchov. V miestnostiach B a C, cez ktoré boli vodený návštevníci, bola v minulosti realizovaná rozsiahlejšia obnova. Nakoľko nemáme správu a žiadnu fotodokumentáciu z tohto obdobia a nepoznáme rozsah, počet odstránených

sekundárnych vrstiev, bude ťažké presné zaradenie jednotlivých etáp, poprípade dúfať v nájdenie dochovaných obdobných maliarskych realizácií, ako v Thurzovom paláci.

Miestnosť A.

Miestnosť má úzky obdĺžnikový pôdorys, je plochostropá. Na juhovýchodnej strane miestnosti sú dobre viditeľné stopy po bývalom schodisku s drevenými nášľapnými doskami dnes absentujúcimi (viditeľné odtlačky na bočných stenách), ktoré pravdepodobne viedlo do priestorov na vyššom podlaží a bolo ich spojnicou (foto č.2,3,4). Na protiľahlej severozápadnej stene sa nachádza zámurovka, v spodnej časti otvorená, ktorá bola súčasťou dymovodu alebo systému na obsluhu vykurovacích telies v jednotlivých miestnostiach v minulosti. Táto časť v minulosti prešla istou stavebnou úpravou, o čom svedčia stopy po kapsách na stenách priestoru (foto č.5,6). Na juhozápadnej stene, približne v strede miestnosti sa nachádza kamenný portál s otvoreným nadsvetlíkom. Kamenný portál je tvorený zo siedmich kamenných blokov. V časti kamenného článku nadsvetlíka z druhej strany, je drážka, čo nasvedčuje, že v minulosti tu bola sklenená výplň v drevenom ráme.

Na stenách miestnosti sa nachádza hrubý prachový depozit. Miestnosť bola do súčasnosti využívaná ako sklad. Na povrchu omietok sa nachádzajú rôzne mechanické poškodenia. Viditeľný je aj odlišný spôsob spracovania a charakter povrchu jednotlivých stien. Na severovýchodnej stene miestnosti sa nad podlahou nachádzajú hlboké kapsy v murive (viditeľné tri), kde dnes už absentujú drevené trámy a môžeme tu predpokladať existenciu drevenej ochodze stredného hradu, keď ešte neexistovala obranná bašta. Tu sa aj najviac prejavujú odlišnosti jednotlivých povrchov omietok. Táto stena bola pred postavením samotnej obrannej bašty exteriérovou stenou tzn. stredného hradu. Protiľahlá stena miestnosti má odlišne spracovaný povrch.

Miestnosť B.

Miestnosť má obdĺžnikový pôdorys, na juhovýchodnej strane sa nachádza krátke, široké schodisko vedené južným smerom a tvorí prechod z bašty do druhého nadzemného podlažia Thurzovho paláca. Na juhozápadnej stene sa v jej pravej časti nachádza široké roztvorené okenné ostie so trojstupňovým parapetom (foto č.10). Na protiľahlej stene sa v ľavom rohu miestnosti nachádza otvor (spojitosť so systémom vykurovania). Na severozápadnej stene, približne v jej strede sa nachádza kamenný portál, identický, ako v predchádzajúcej miestnosti A.

Miestnosť je plochostropá, nachádza sa na ňom renesančný drevený strop nedávno reštaurovaný.

Všetky povrchy stien sú znečistené prachovým depozitom, uvoľnené od podložky, viditeľné sú stopy po sekundárnych omietkových vysprávkach v miestach osadených elektroinštalácií. Vo zvýšenej miere sa prejavujú aj deštrukcie na povrchu stien po zatekaní vody v minulosti. Na omietkových vrstvách sú vykryštalizované soli, ktoré prenikli na povrch cez celú hrúbku omietkových vrstiev.

Miestnosť C.

Miestnosť má nepravidelný obdĺžnikový pôdorys na severozápadnej strane zaoblený obvodovou stenou bašty a v severnom rohu miestnosti je vložené schodisko do vyššieho podlažia na ktoré sa nastupuje cez formou redukovaný kamenný portál oproti predchádzajúcim portálom.

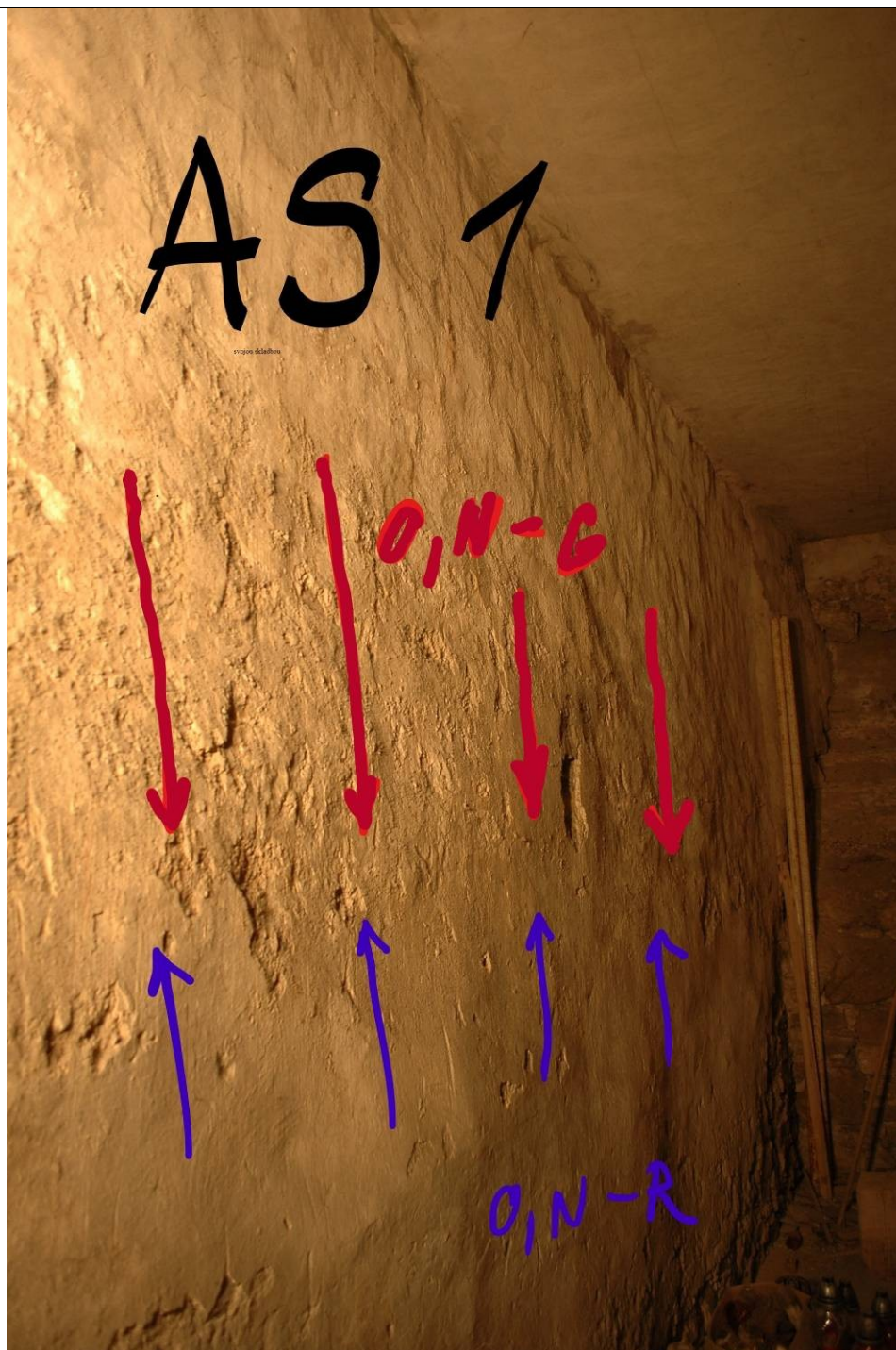
Miestnosť pokrýva drevený renesančný strop obdobný svojou profilovanou skladbou ako v predchádzajúcej miestnosti (foto č.26,27).

Stav a povrch omietkových vrstiev je silno zaprášený a uvoľnený od podlažky. Najväčšími poruchami sú deštrukcie po elektrifikácii a deštrukcie omietok okolo okenného otvoru a na stupňovitom parapete. Taktiež nadokenná časť, ktorá je stabilizovaná pomocou kovových nosníkov prezrádza rozsiahlejší zásah z minulosti.

B/ Deštruktívne metódy.

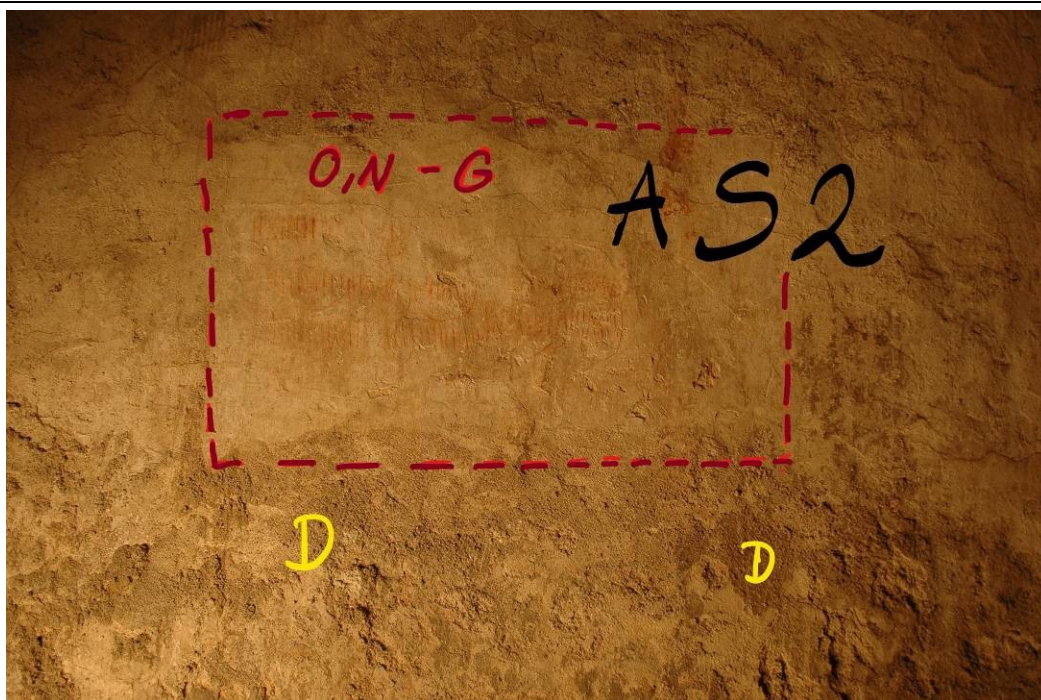
Sondážny výskum.

Miestnosť A : Sonda AS 1, severovýchodná stena.

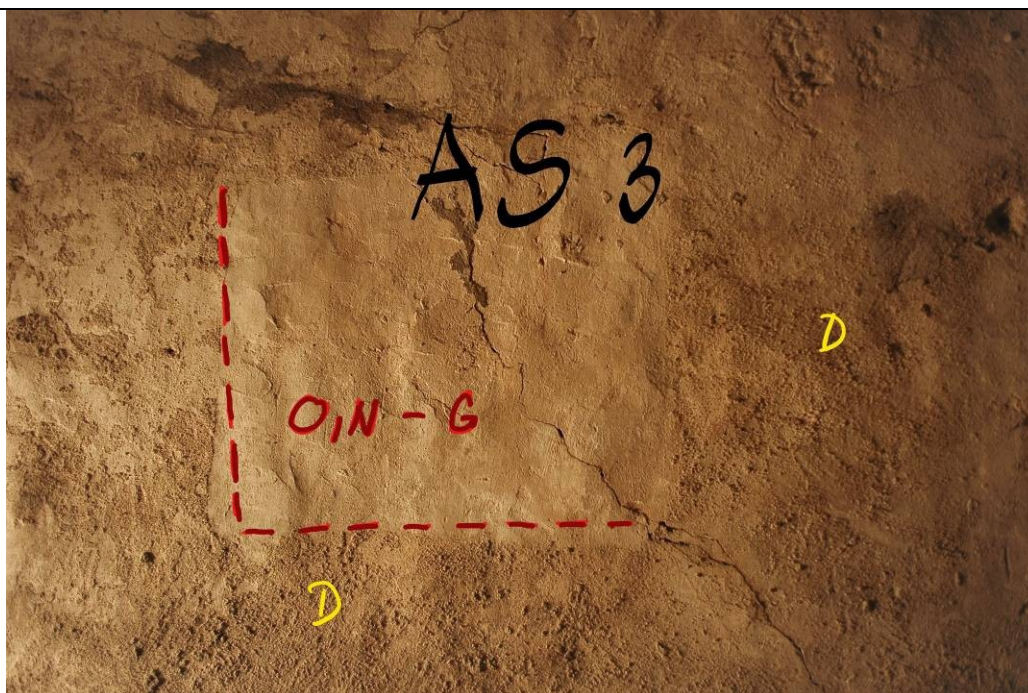
Šípkami naznačená hranica, odlišný spôsob spracovania povrchu omietkových vrstiev.
Predpokladané miesto napojenia k staršej exteriérovej omietkovej vrstve.

Miestnosť A : Sonda AS 2, severovýchodná stena.

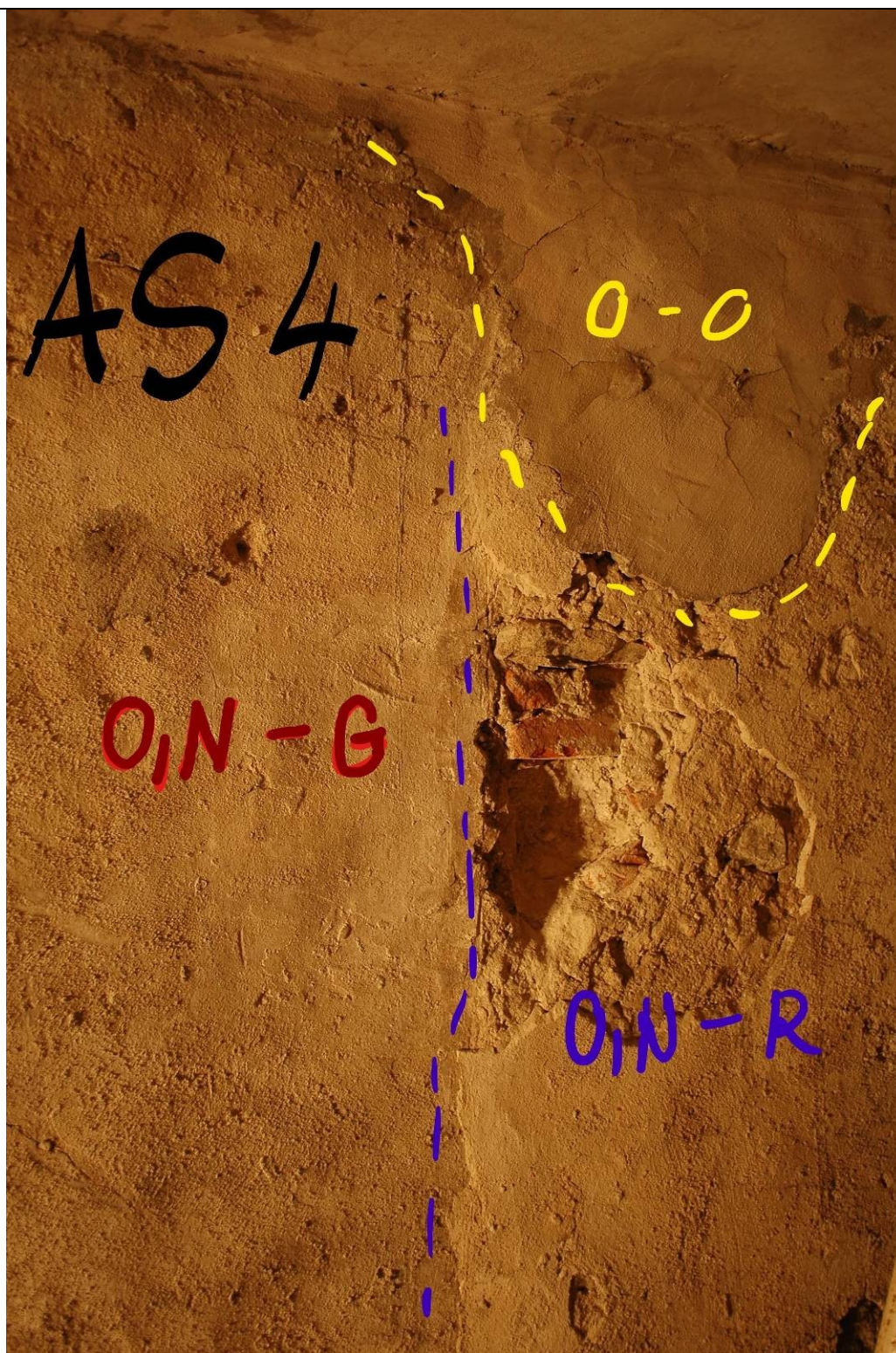
Precízne spracovaný povrch so špecifickým nanášaním a hladením lyžicou. V sonde je viditeľný záznam (nešpecifikovaný, počítanie niečoho po 10).

Miestnosť A : Sonda AS 3, severovýchodná stena.

Precízne spracovaný povrch so špecifickým nanášaním a hladením lyžicou.

Miestnosť A : Sonda AS 4, severovýchodná stena.

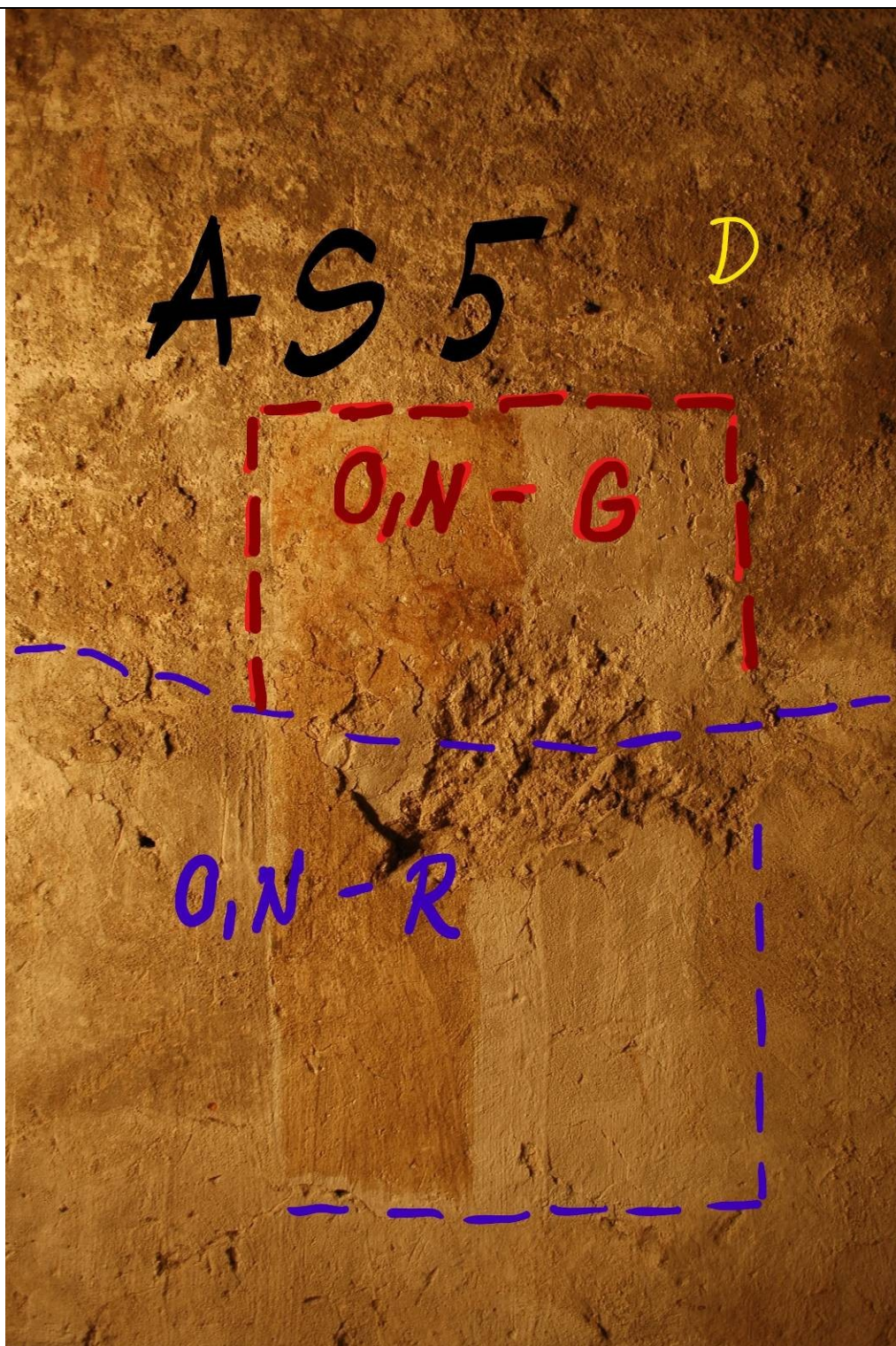

Zachytené tri rozličné spôsoby spracovania povrchu,

G – gotická exteriérová omietková vrstva, R – renesančná úprava, O – generálna obnova

Miesto sekundárne upraveného priestoru, ľavá strana exteriérová časť stredného hradu.

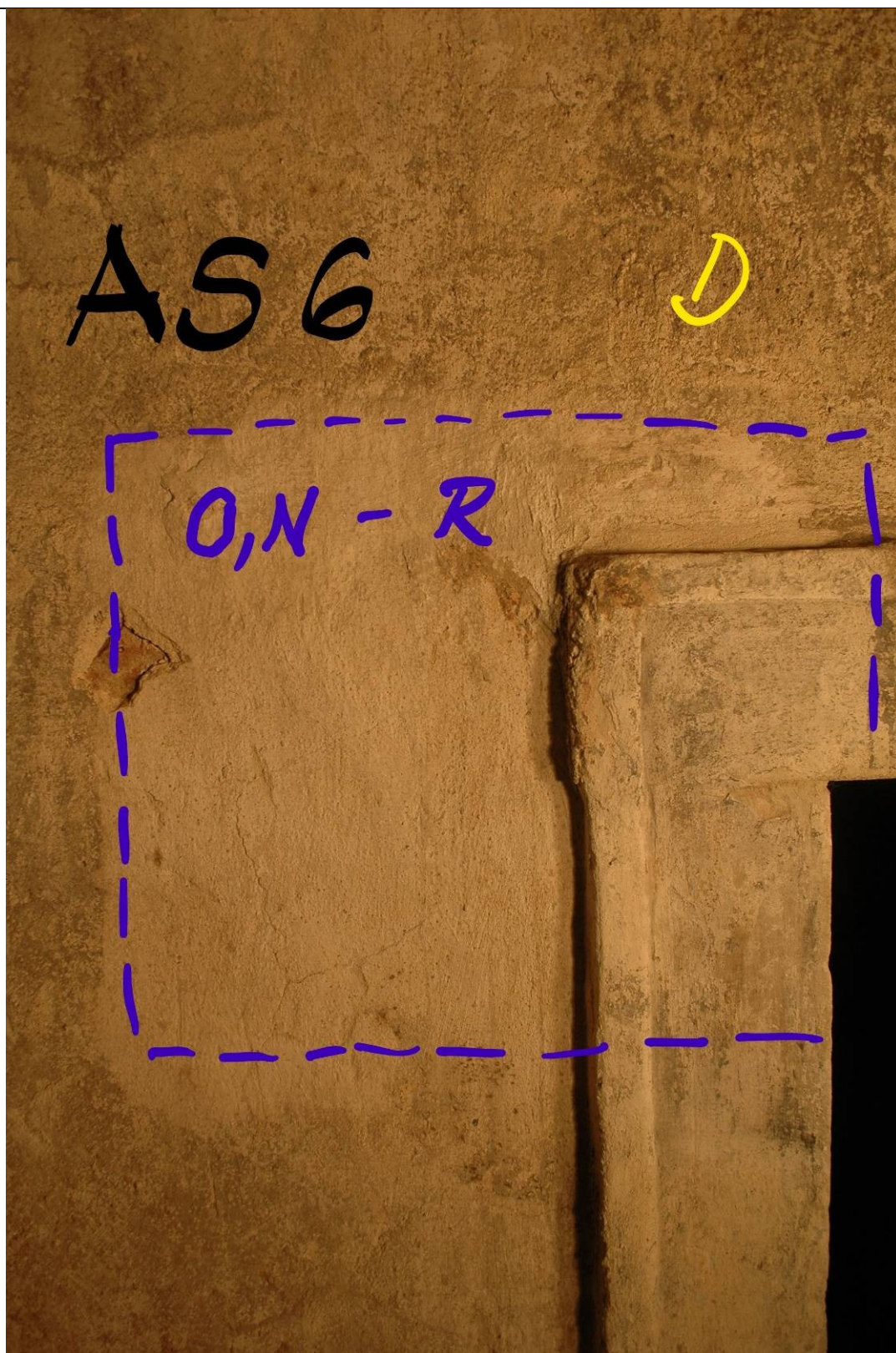
Miestnosť A : Sonda AS 5, severovýchodná stena.

Identická nálezová situácia ako v sondách AS 1, AS 4.

(čiastočné čistenie vodou)

Miestnosť A : Sonda AS 6, juhozápadná stena,

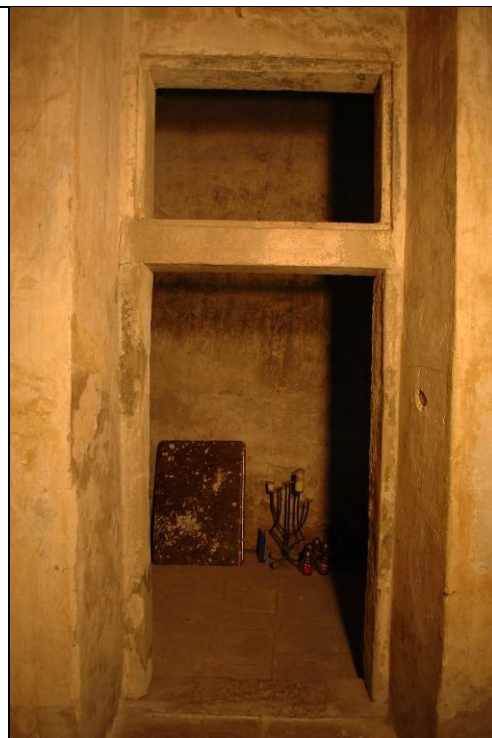

Primárna omietková vrstva aj s povrchovou úpravou kamenného článku.

Miestnosť A : Kamenný portál

Na povrchu kamenných článkov sa nachádza množstvo mechanických poškodení, nevhodné cementové tmely a hrubá vrstva prachu.

Pohľad z vedľajšej miestnosti.

Je potrebné overiť, či samotné dvere neboli sekundárne preosadené na čelnú stranu kamenného portálu. (stopy po pántoch)

Navrhujeme odstránenie sekundárnych tmelov a ich nahradenie a zapracovanie v zodpovedajúcej forme a štruktúre originálu. Kovové súčasti ošetriť a konzervovať.

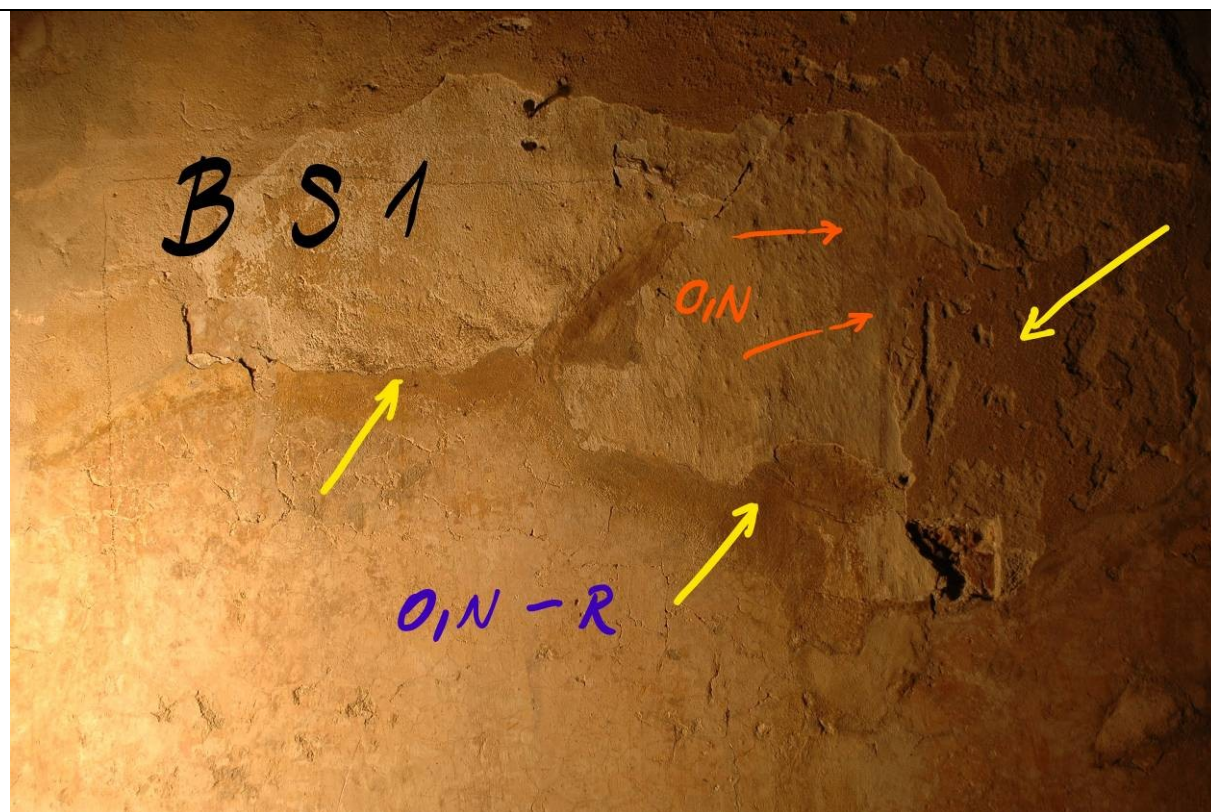
Miestnosť A : Kamenný portál, jednotlivé poškodenia a cementové tmely

nevhodné cementové tmely

Miestnosť B: sonda BS 1, juhozápadná strana.

V otvorenej sonde je dobre viditeľný fragment nástennej maľby vo forme dvoch liniek (ktoré pravdepodobne vymedzujú hranicu okennej špalety. Je vyhotovený na vápenných náteroch a môžeme ho časovo zaradiť do obdobia mladších úprav interiéru (19.stor.)

Nálezová situácia je výsledok poslednej rozsiahlejšej obnovy miestnosti. Nie je známy rozsah a počet odstránených sekundárnych vrstiev v minulosti.

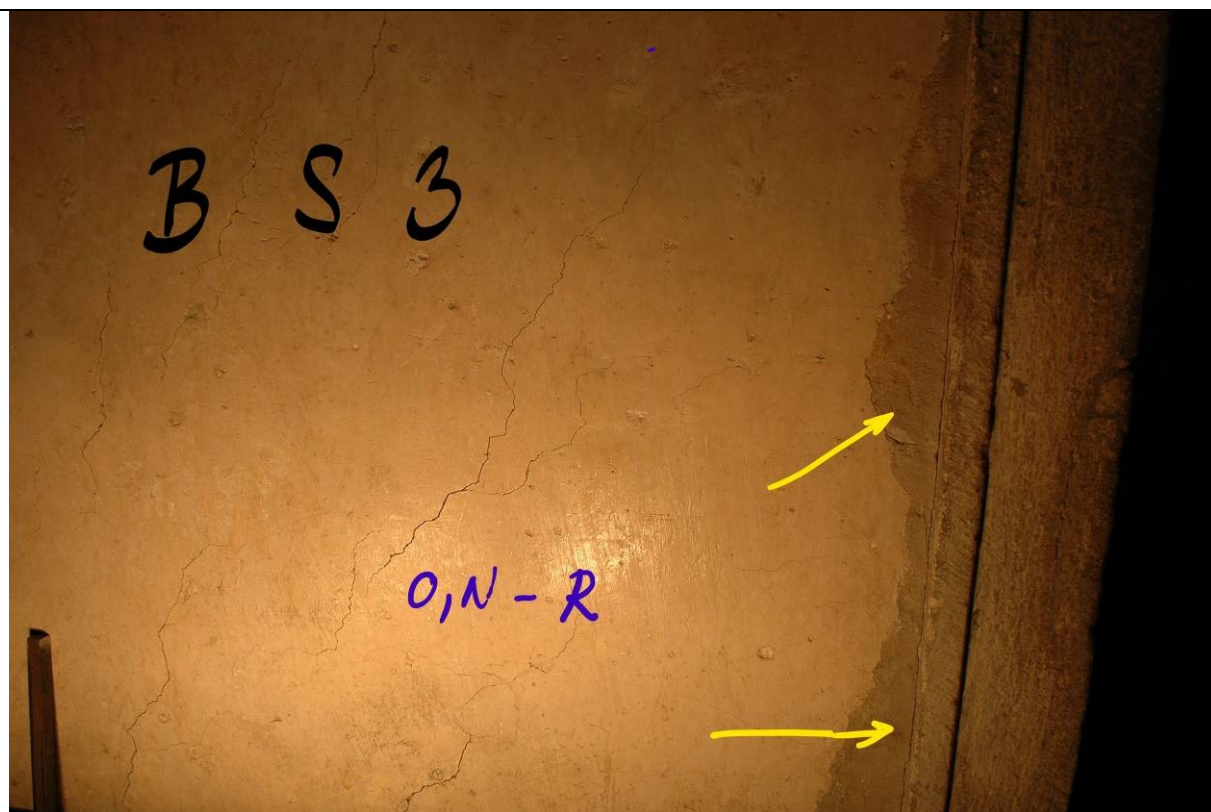
Primárna omietková vrstva označená modrou farbou, je precízne do hladka vyhladená.

Miestnosť B: sonda BS 2, ľavá okenná špaleta.

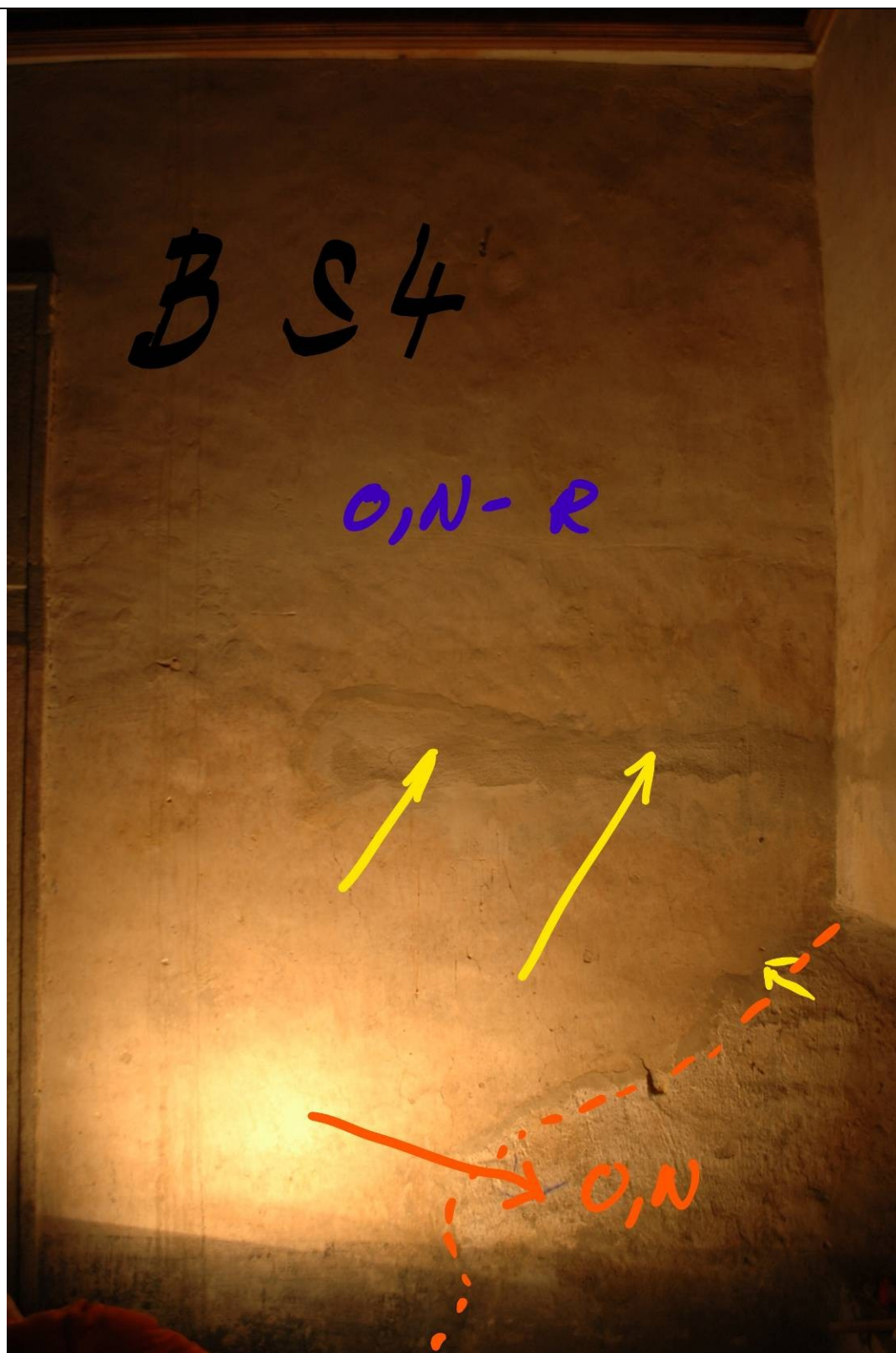
Obdobná nálezová situácia ako v predchádzajúcej sonde.

Miestnosť B: sonda BS 3, severozápadná strana.

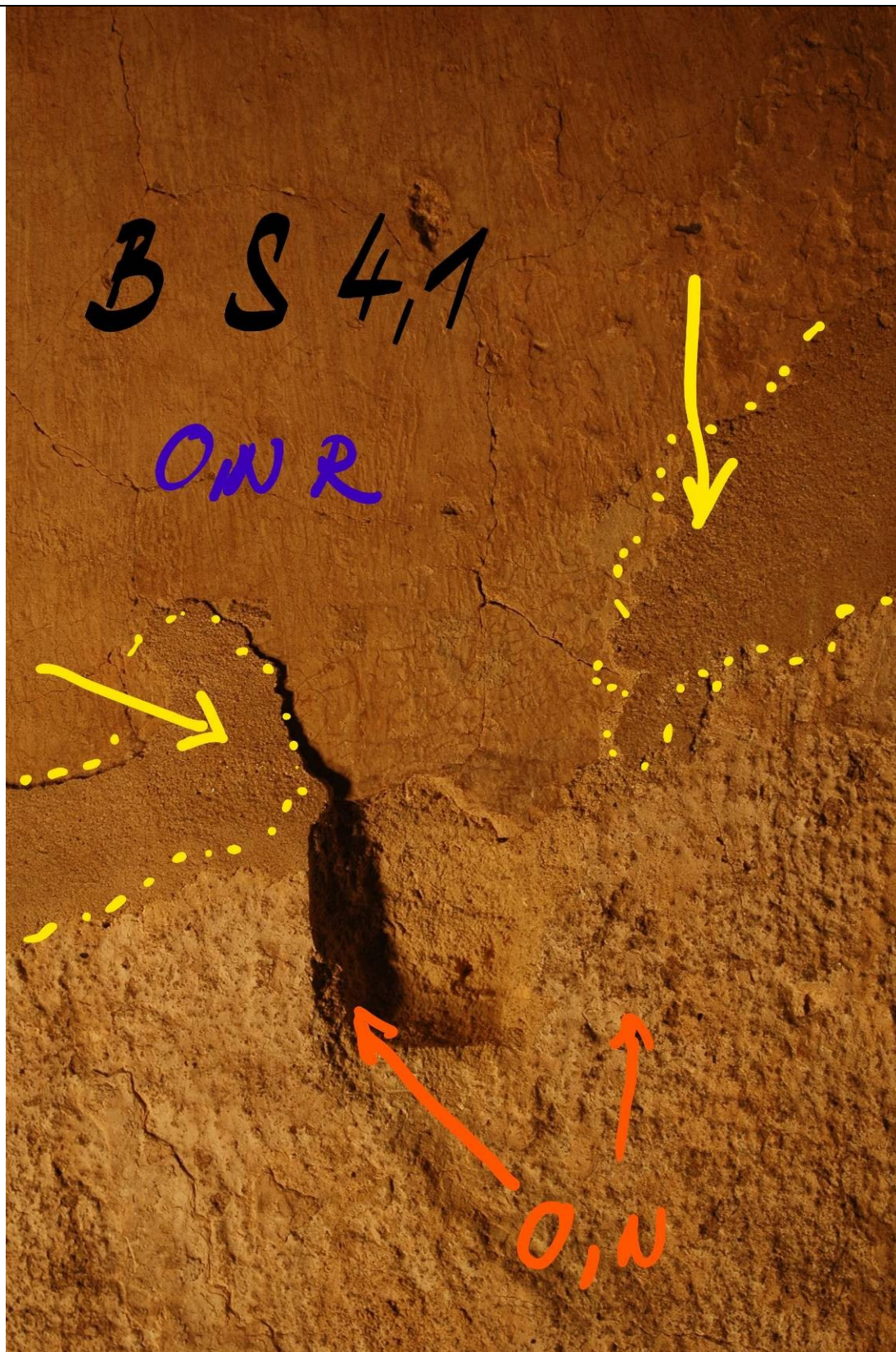
Precízne realizovaná omietková vrstva v dôkladne vyhladeným povrchom, zaleštený povrch pravdepodobne voskovou úpravou. Renesančná omietková vrstva je poškodená množstvom diagonálnych trhlín spôsobených nestabilným podložíom.

Miestnosť B: sonda BS 4, severozápadná strana.

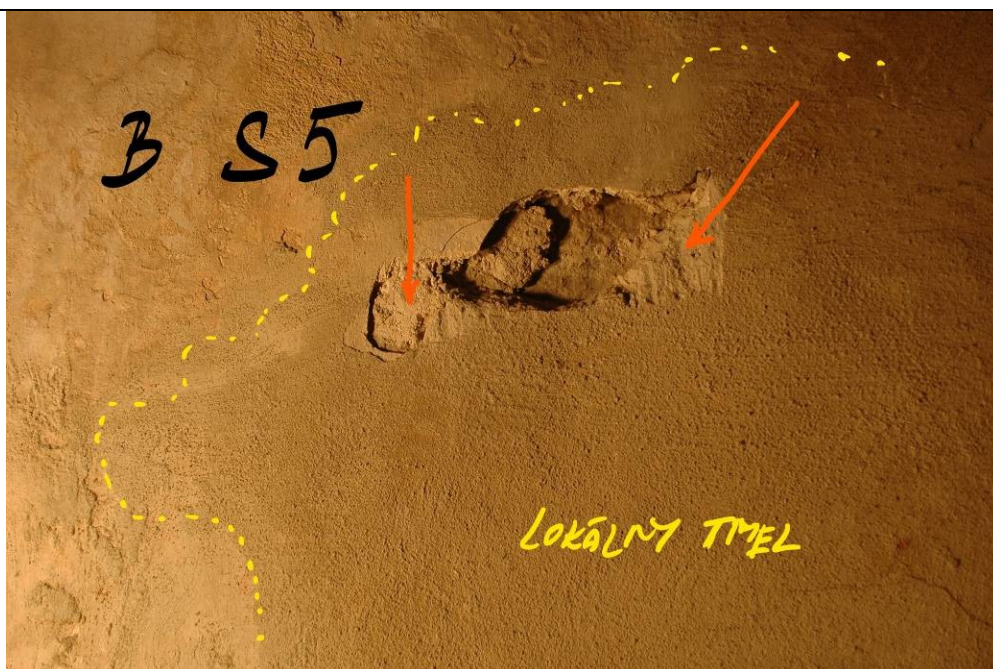
V otvorenej sonde je dobre viditeľná zachovaná sekundárna omietková vrstva s odlišnou štruktúrou povrchu, pri poslednej obnove ponechaná, keď pod ňou absentuje primárna.

Miestnosť B: sonda BS 4,1; (detail predchádzajúcej sondy) juhozápadná strana.

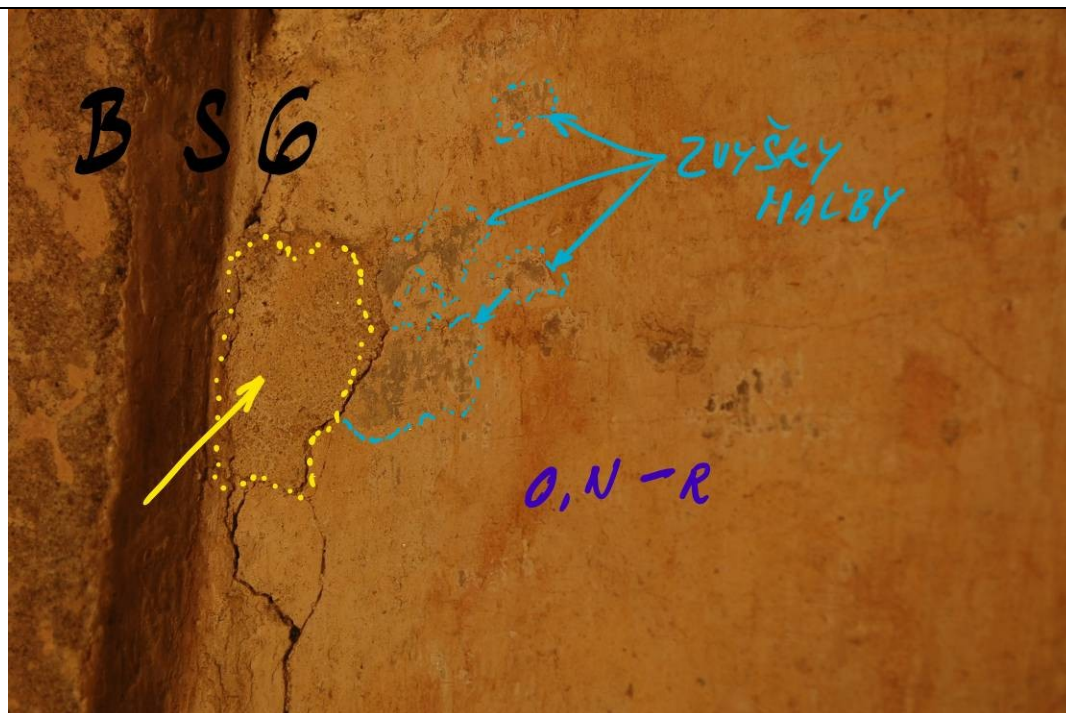
Poškodenie tejto časti spôsobené mechanickým opotrebením. (súvislosť s vykurovaním)

Miestnosť B: sonda BS 5, severovýchodná strana.

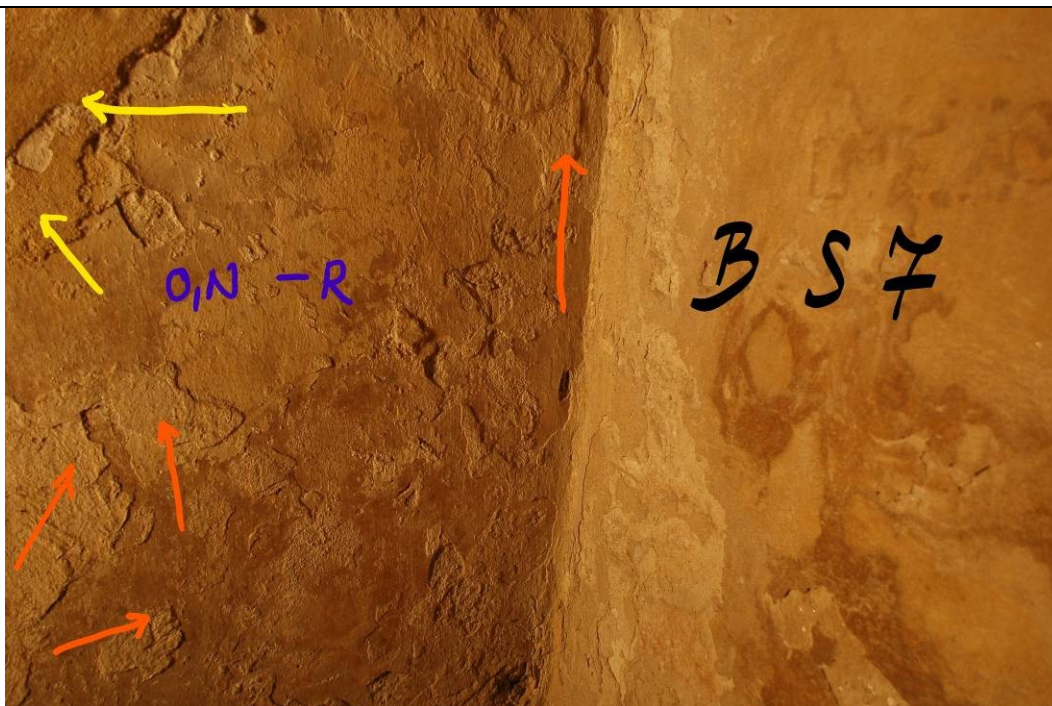
Pri bočnom nasvietení sú dobre viditeľné lokálne úpravy.

Miestnosť B: sonda BS 6, severozápadná strana.

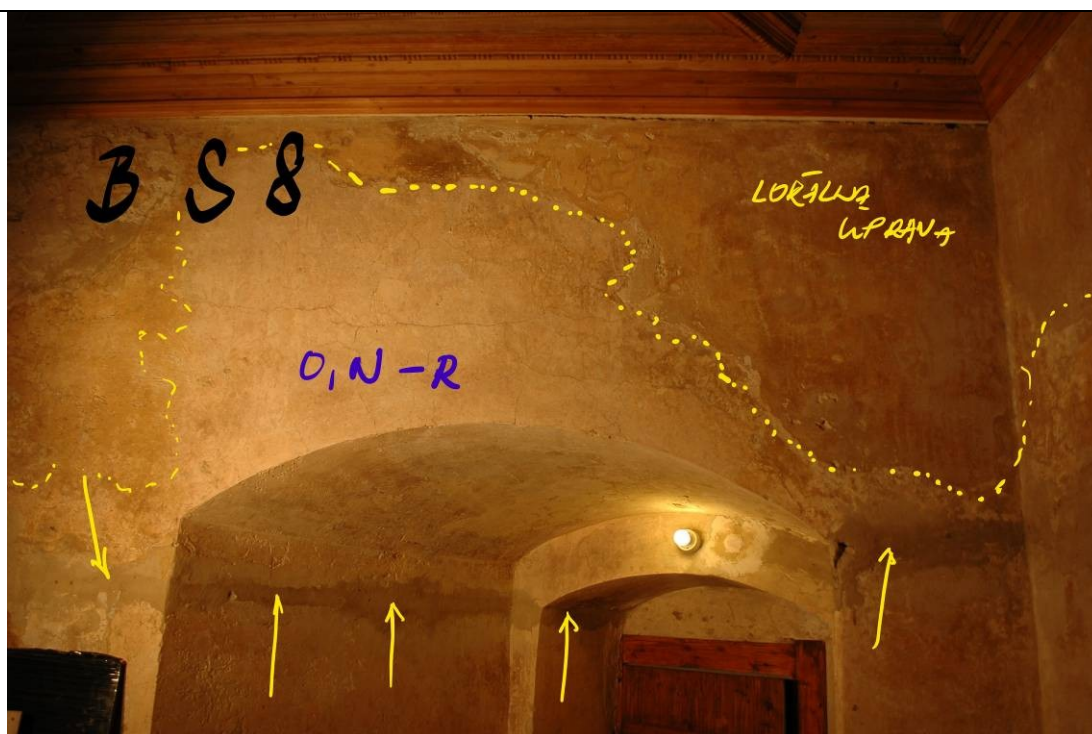
Na povrchu renesančnej omietkovej vrstvy sa nachádzajú fragmentárne zvyšky maľby farebnosťou a výstavbou príbuzné maľbám v Thurzovom paláci.

Miestnosť B: sonda BS 7, východný roh miestnosti.

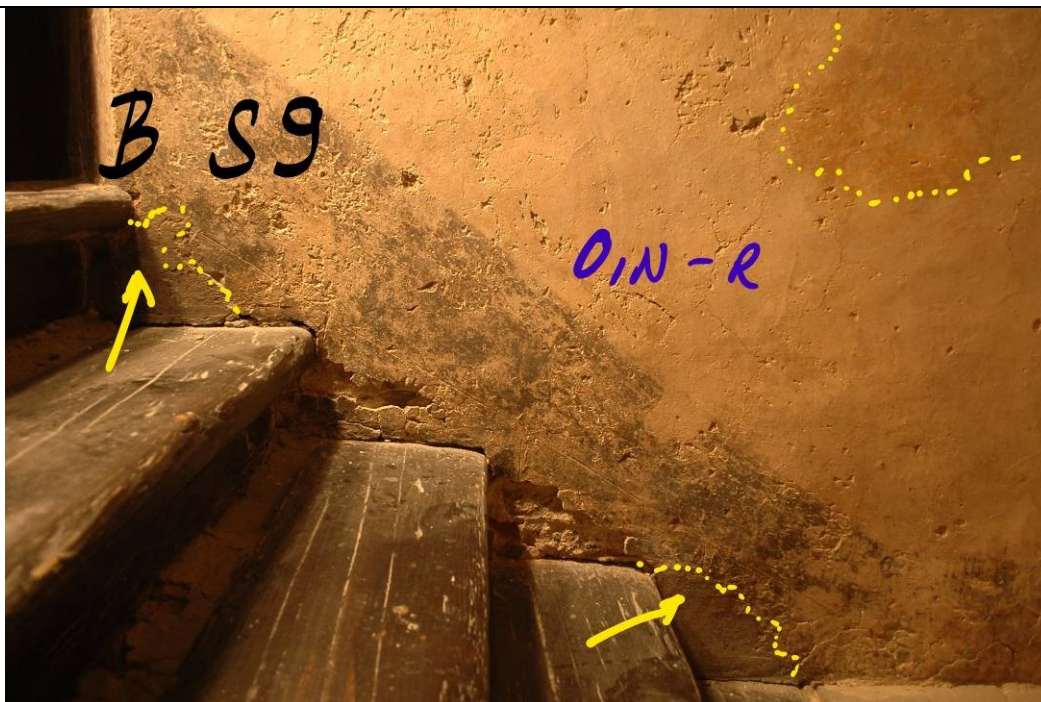
Fragmentárne zvyšky sekundárnych vrstiev, poškodenie omietok vplyvom vlhkosti.

Miestnosť B: sonda BS 8, juhovýchodná strana.

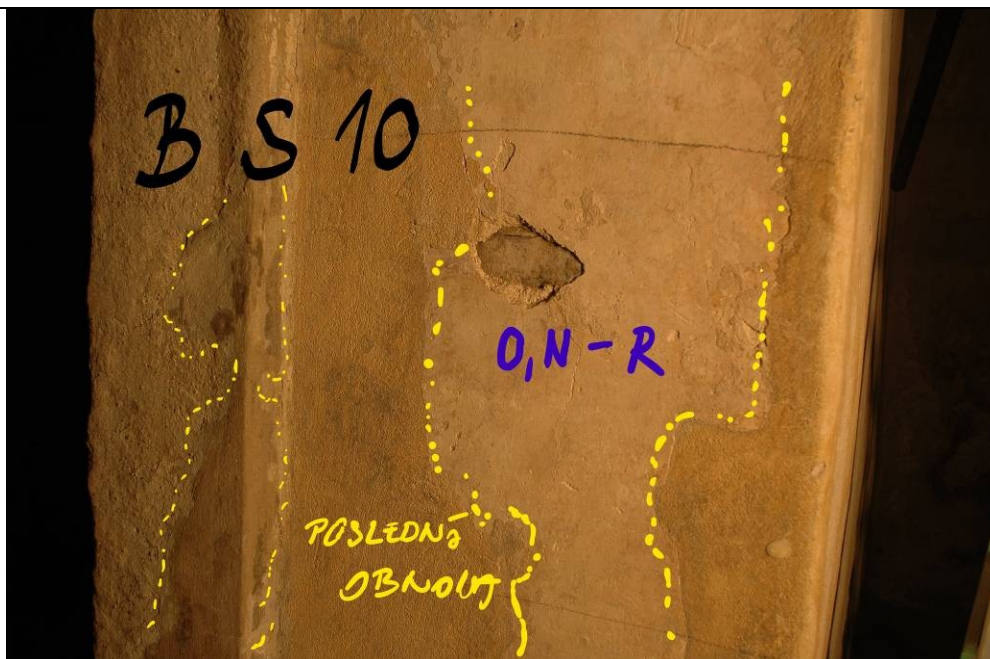
Lokálne úpravy po zatekaní, dobre viditeľné stopy po elektroinštalačných rozvodoch.

Miestnosť B: sonda BS 9, juhovýchodná strana.

Časť krátkeho dreveného schodišťa tvorí prechod z bašty do druhého nadzemného podlažia obytných priestorov Thurzovho paláca.

Miestnosť B: sonda BS 10, severovýchodná strana, pravé ostenie.

V sonde sú dobre viditeľné cementové tmely a sekundárne omietky

Miestnosť B: kamenný portál, sekundárne cementové vysprávkky.

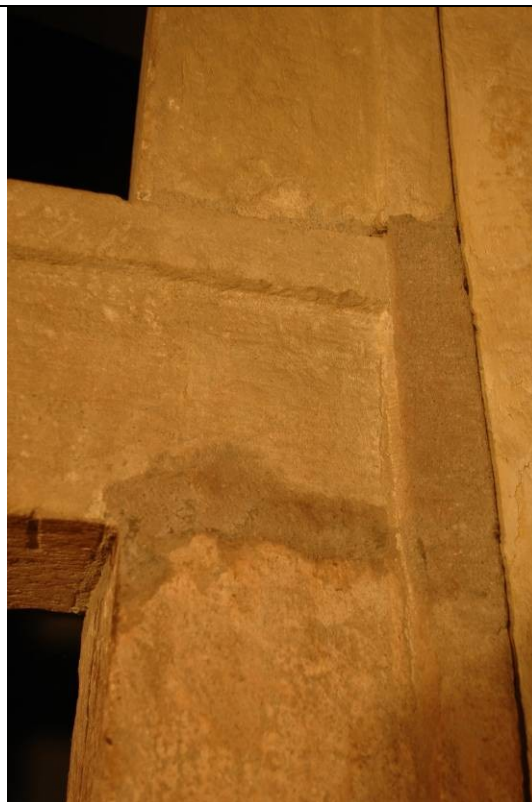
úpravy na obvodovej páske

stopy po tmelení chýbajúcich pántov

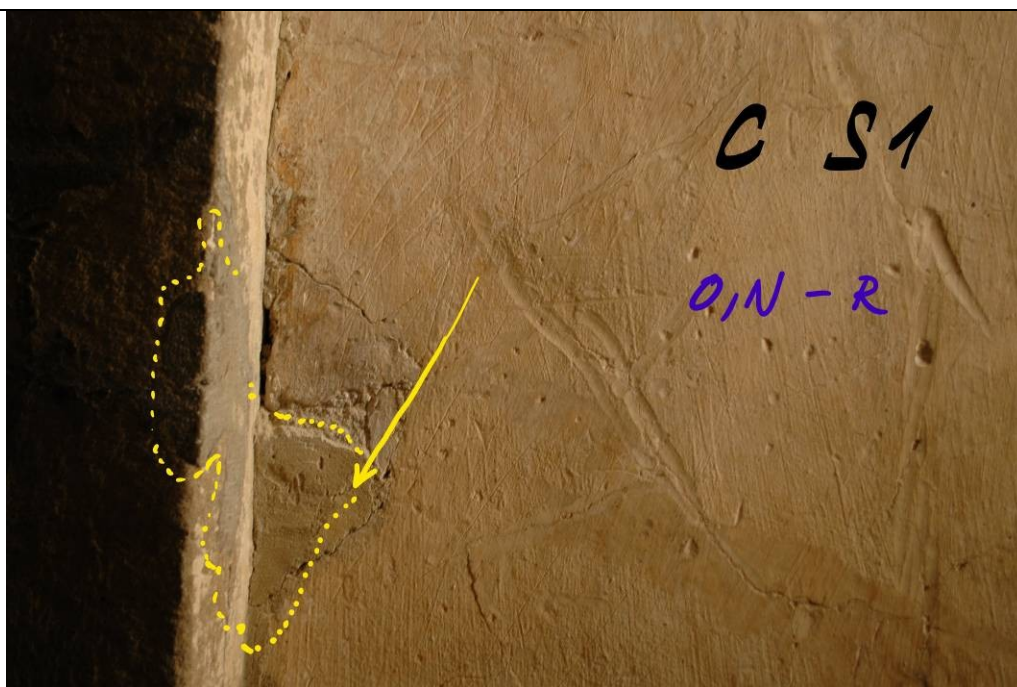

cementové tmely, miesto chýbajúceho pántu

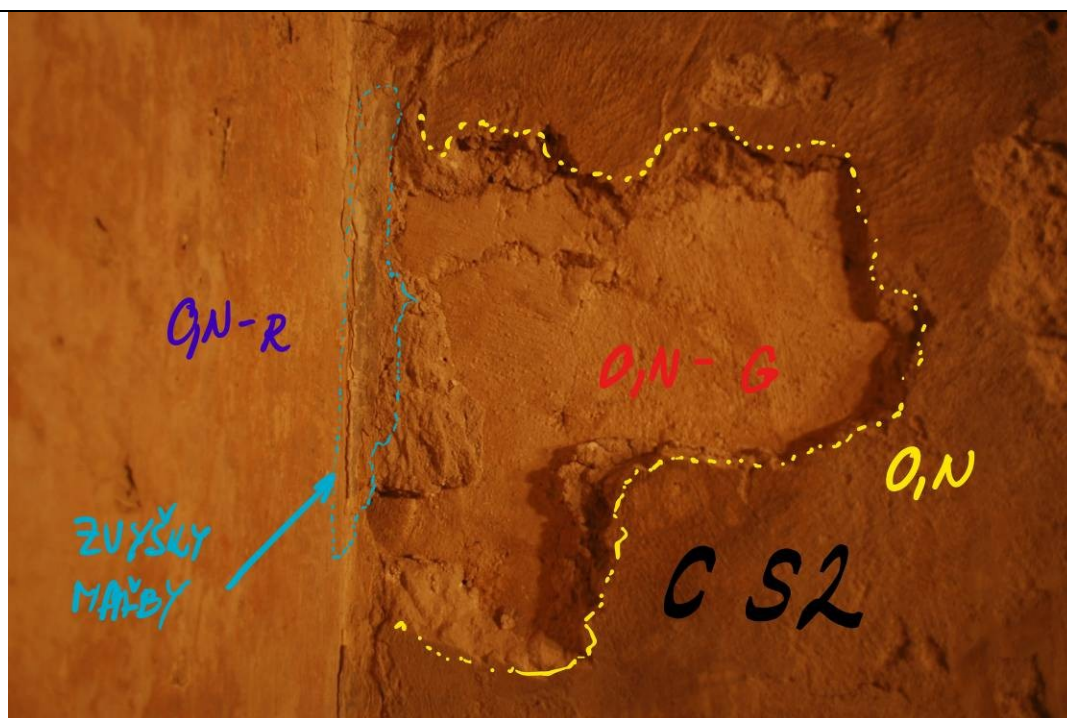
úpravy na obvodovej páske, detail

Miestnosť C: sonda CS 1, západné ostenie vstupu

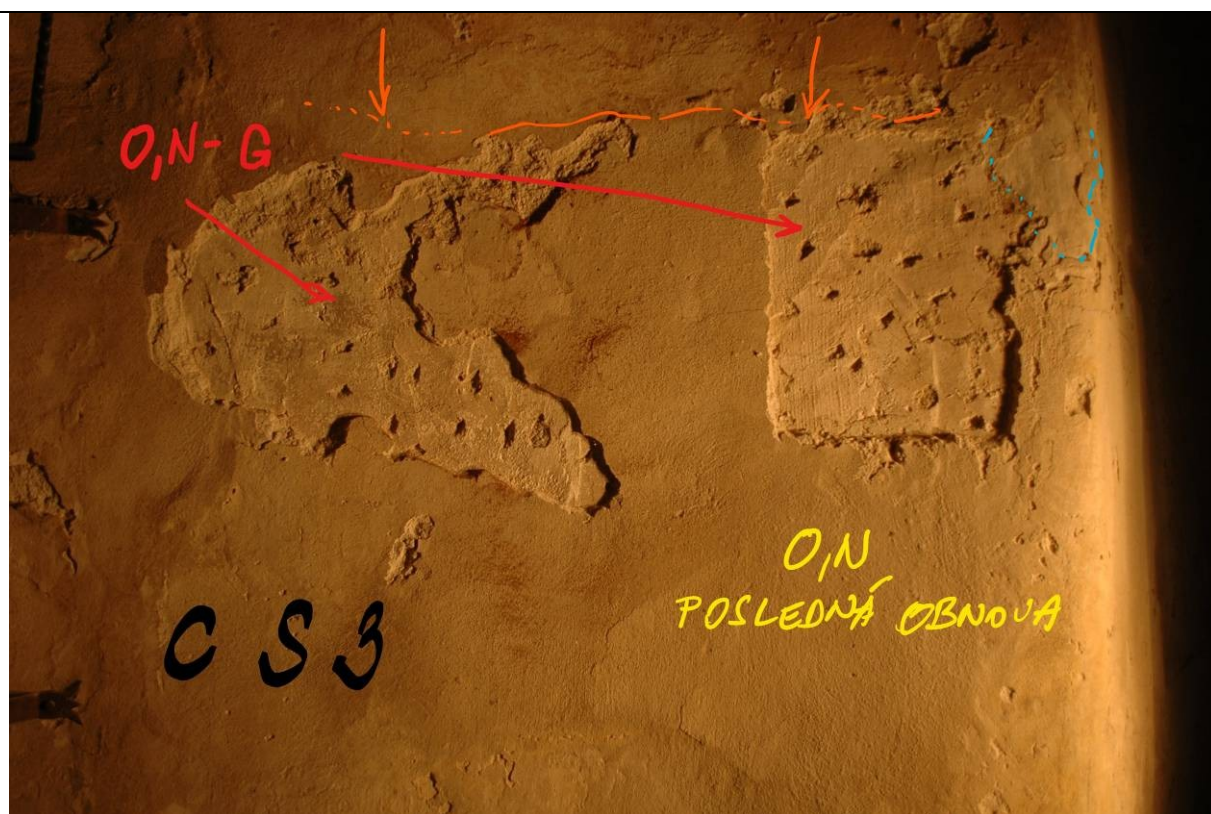
Primárna renesančná omietková vrstva s povrchovou úpravou

Miestnosť C: sonda CS 2, západný roh miestnosti

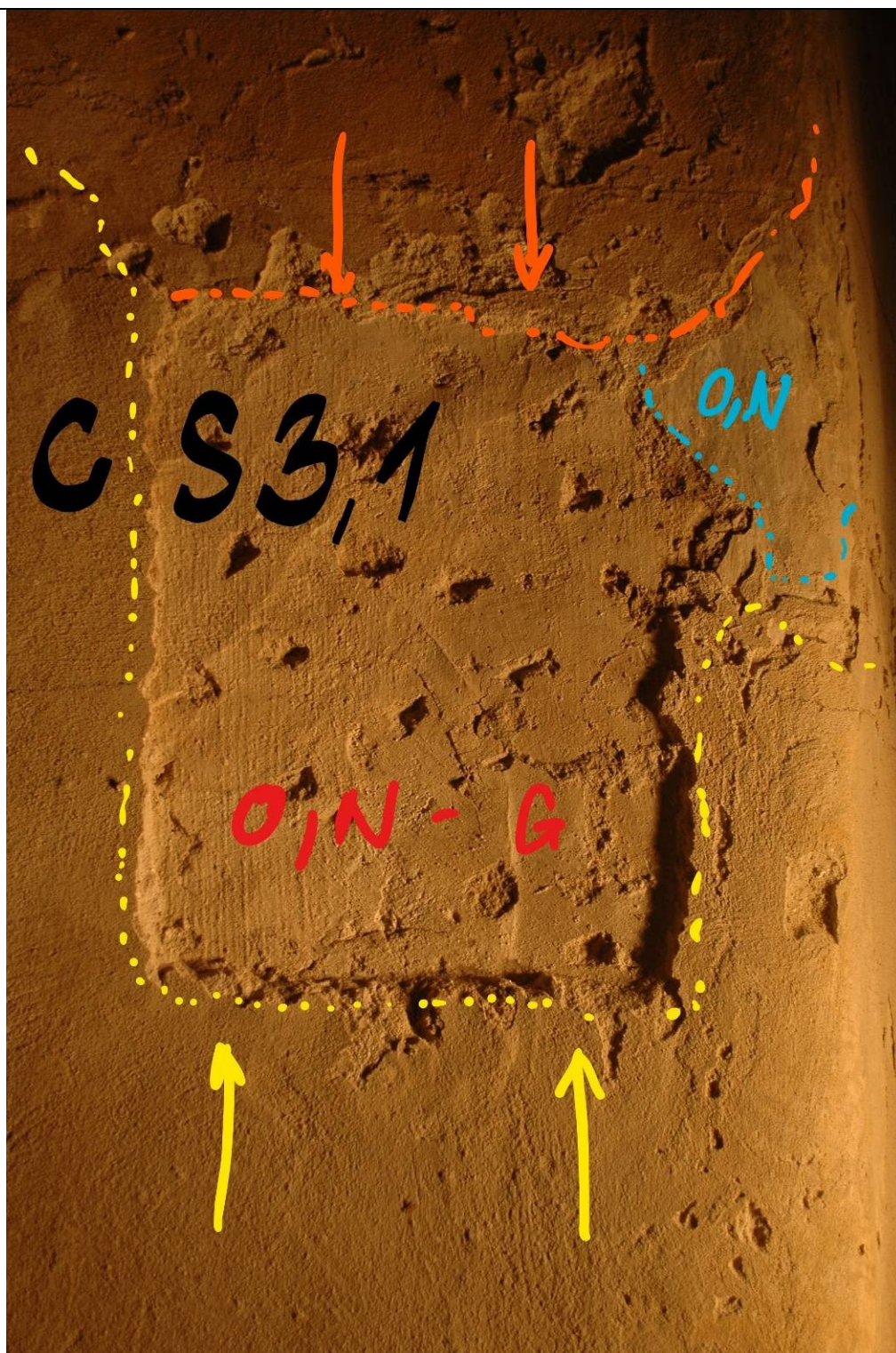
V sonde nájdená najstaršia primárna vrstva s povrchovou úpravou O,N – G, neskorogotická (1534-1548), vložená renesančná priečka so svojou primárnou vrstvou O,N – R.

Miestnosť C: sonda CS 3, západná strana miestnosti

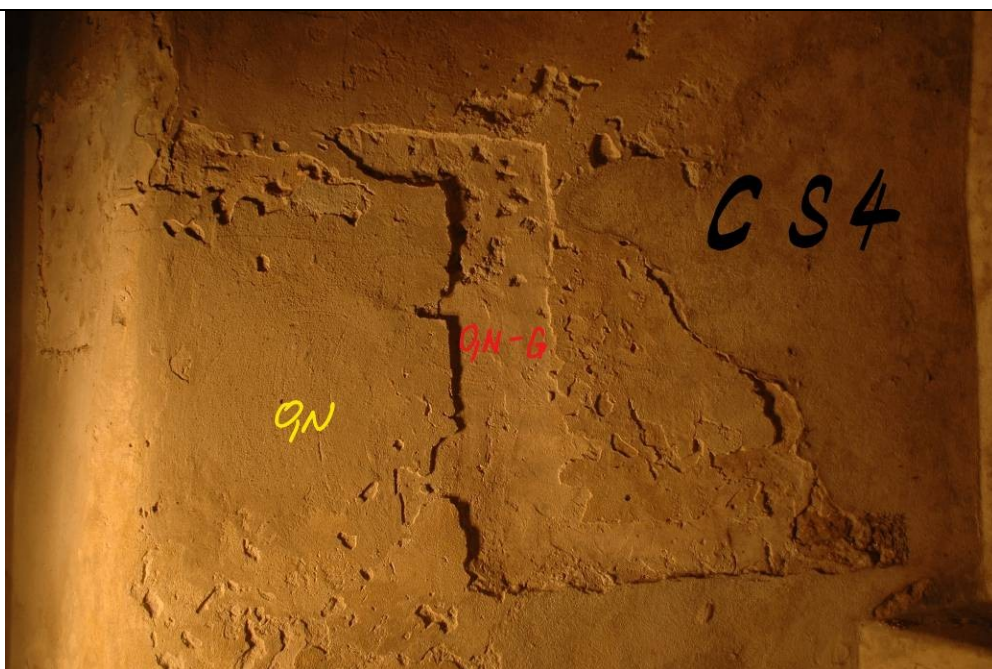
Rozsiahla sonda na západnej časti obvodového muriva: nájdená pomerne dobre zachovaná primárna omietková vrstva s obdobia výstavby obrannej bašty, naopak absentujú mladšie vrstvy s výnimkou malého fragmentu na hranici ľavého širokého ostenia okna so stupňovitým parapetom. Predpokladáme rozsiahlejšiu úpravu poškodených povrchov pri adaptácii priestorov pre potreby múzea a aj poslednej generálnej obnove.

Miestnosť C: sonda CS 3,1; západná strana miestnosti (obvodové murivo), časť sondy CS3.

Veľmi dobre viditeľný charakter povrchu primárnej vrstvy nanášaný špachtľou a monochrómny hrubý náter so stopou po štetci.

Miestnosť C: sonda CS 4, ľavé okenné ostenie (obvodové murivo).

V sonde identifikované dve vrstvy, primárna - z obdobia výstavby bašty, sekundárna - posledná obnova (nanesená na povrchu so snahou o vyrovnanie nesúrodého podkladu)

Miestnosť C: sonda CS 5, pravé okenné ostenie (obvodové murivo).

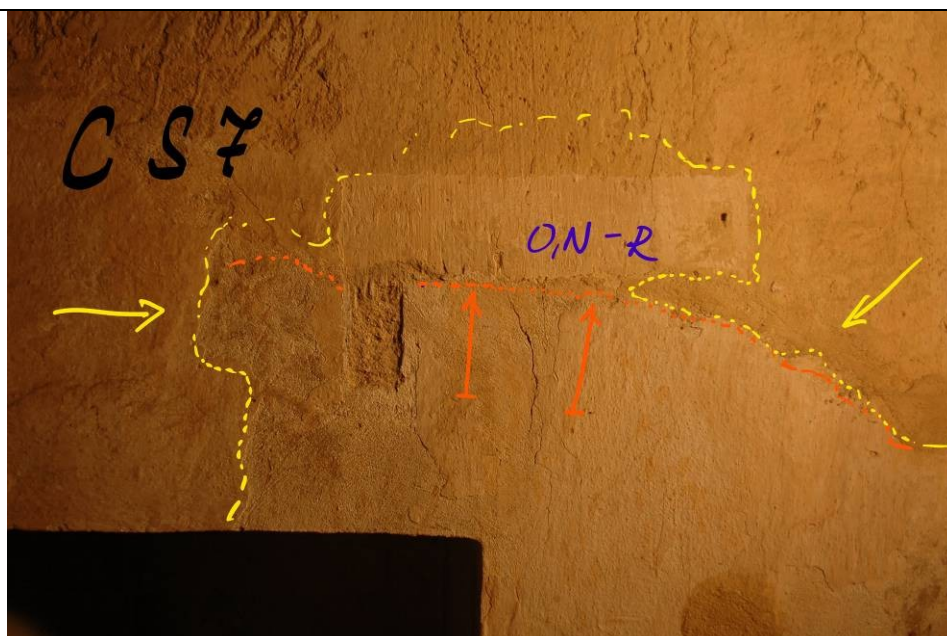
Obdobná nálezová situácia ako v predchádzajúcej sonde.

Miestnosť C: sonda CS 6, severozápadná strana (obvodové murivo).

Nájdený väčší počet sekundárnych vrstiev, postupná zmena účelu využitia priestorov objektu. Jednotlivé vrstvy majú iba lokálny výskyt.

Miestnosť C: sonda CS 7, juhovýchodná strana.

Miesto, kde v minulosti došlo k úprave (súvislosť s vykurovaním priestoru)

Miestnosť C: kamenný portál, redukovaná skladba kamenných blokov.

Legenda: základné farebné rozdelenie identifikovaných kultúrnych vrstiev.

tmavočervená	Druhá polovica 15. storočia. Exteriérová časť Korvínovho paláca. Hladký povrch omietkovej vrstvy nanášaný lyžicou, kopírujúci nerovnosti kamenného muriva.
červená	Prvá polovica 16. storočia. Obdobie Jána z Dubovca. Omietková vrstva nanášaná lyžicou, na povrchu má pomerne hrubý biely náter s charakteristickou stopou po štetci. Interiérová omietková vrstva je posiatá aj množstvom pekovancov.
tmavomodrá	Koniec 16. storočia. Omietková vrstva precízne vyhladená s vylešteným povrchom.
svetlomodrá	Prvá polovica 17. storočia. Fragmentárne zvyšky nástennej maľby v sivej farebnosti na bielom vápennom nátere.
zelená	18. storočie. Prevažne početné vápenné nátery bielej farebnosti.
oranžová	19. storočie. Omietková vrstva s hrboľatým povrchom ukončená vápennými nátermi.
žltá	20. storočie. Lokálne tmely eliminujúce najväčšie poruchy na stenách so snahou zapracovania defektov „do stratena“. Nevhodné cementové tmely na kamenných prvkoch.

Z výsledkov vizuálneho a sondážneho výskumu sa dá povedať, že stav primárnych omietkových vrstiev interiérového plášťa prvého nadzemného poschodia západnej bašty (v jej troch miestnostiach), je odrazom stavebného vývoja objektu. Dnes môžeme konštatovať, že aj vďaka poslednej generálnej oprave hradu sa v tejto spomínanej časti realizovali úpravy do takej miery, že prezentácia bude s najväčšou pravdepodobnosťou selektívna, s ohľadom na fakt, že niektoré časti omietok prevládajúceho renesančného obdobia na niektorých stenách absentujú.

IV. Zhodnotenie technického stavu.

Stav starších omietkových vrstiev z jednotlivých časových období je odlišný, vzhľadom na stavebný vývoj a s tým spojenú mieru opravy a obnovy. Vykazujú každá iný stupeň poškodení alebo celoplošne absentujú. Po ich konsolidácii odporúčame prezentovať jednotlivé miestnosti nasledovne.

Miestnosť A:

- Realizovať každú zo stien osobitne, s ohľadom na dobu jej vzniku, iba jej čistením, hĺbkovou injektážou uvoľnených omietkových vrstiev a citlivým tmelením.
- Odstrániť iba rušivé vápenno-cementové omietky a tmely z poslednej obnovy.
- Konzervovanie a reštaurovanie kamenného portálu.
- Konzervovanie, poprípade citlivé doplnenie poškodených miest kamennej podlahy.

Miestnosť B:

- Realizovať podobu miestnosti v renesančnom duchu s pomerne dobre, rozsahom zachovanej renesančnej omietkovej vrstvy. Tá je precízne vyhladená do roviny, s jemnou textúrou od štetca naneseného monochrónneho tónu a povrch má zaleštený voskom.
- Konzervovanie a reštaurovanie kamenného portálu.
- Konzervovanie, poprípade citlivé doplnenie poškodených miest kamennej podlahy.

Miestnosť C:

- Realizovať podobu miestnosti v renesančnom duchu. Na obvodovom múre bašty, kde zatiaľ podľa sondážneho výskumu absentuje daná vrstva, ale je pomerne dobre zachovaná staršia omietková primárna vrstva, tak túto časť muriva navrhujeme realizovať v nálezovom stave, po odstránení poškodených sekundárnych vrstiev.
- Konzervovanie a reštaurovanie kamenného portálu.
- Konzervovanie, poprípade citlivé doplnenie poškodených miest kamennej podlahy.

V. Základný cieľ, charakteristika a rozsah reštaurovania.

Základným cieľom pri obnove je zastaviť pokračujúci stav degradácie objektu a konzervovanie primárnych omietkových vrstiev z jednotlivých časových období. Po celoplošnom odkryve zásahov z poslednej obnovy a na základe nových nálezových skutočností, prezentovať autentický vzhľad dochovaných primárnych vrstiev vhodnou prezentáciou. Spôsob prezentácie bude závisieť od celkového rozsahu zachovania omietkových vrstiev a forma prezentácie sa dohodne na stretnutí všetkých zúčastnených strán (realizátor, vlastník a pamiatkový dozor).

Súčasný stav si vyžaduje prehodnotenie stavu z poslednej obnovy, revitalizáciu a reštaurovanie len vybraných interiérových častí priestorov 1. NP západnej bašty a jej následnú estetickú prezentáciu.

Návrh reštaurovania pôvodných murív, omietok a kamenných portálových článkov. vychádza zo zámerov vlastníka a výsledkov reštaurátorského výskumu.

Pri ostatných prvkoch - pieskovcových podláh, drevených a kovových súčastí objektu sa predpokladá v čo najväčšej miere dochovanie originálnej hmoty konzervovaním.

Interiér.

V 1.NP bude nutné realizovať zásahy najmä z hľadiska estetického scelenia a zjednotenia interiérového priestoru reštaurátorským spôsobom, odstránením nezvratne poškodených zasolených omietkových vrstiev, vysprávkou jednotlivých poškodených a deštruovaných miest v zodpovedajúcej štruktúre a následnou retušou.

Kovové a drevené prvky interiéru navrhujeme obnoviť umeleckoremeselným spôsobom. Taktiež navrhujeme doplniť rekonštrukčným spôsobom osadenie dreveného podhl'adu a drevených nášľapných dosiek schodišťa v miestnosti A. V tejto časti odporúčame overiť možnosť istého vizuálneho prepojenia priestoru medzi prvým a druhým podlažím pochôdznou sklenenou výplňou (ako v hradnej kaplnke), a upozorniť na primárnu komunikačnú trasu z minulosti. Doplnenie drevených parapetných dosiek v miestnostiach B, C a prekrytie nadokennej časti v miestnosti C novým dreveným podbitím podobným ako v miestnosti B.

Navrhujeme pri obnove zrealizovať doplnenie nadmieru poškodených pieskovcových platní podlahy 1.NP, jej štruktúru a druh prispôbiť výrazu existujúcej.

VI. Návrh postupu a technológie reštaurovania.

Všeobecný postup.

Je nevyhnutné odstránenie všetkých poškodených popraskaných zvyškov cementových tmelov a sekundárnych omietkových vrstiev, pod ktorými pokračuje degradácia kameňa alebo primárnych omietkových vrstiev.

- Silno poškodené a deštruované miesta omietok od soľných výkvetov v interiéri 1.NP odstrániť až na podklad, dôsledne vyčistiť všetky špáry a povrch podkladu.
- Opakovať proces odsolovania povrchu, pomocou buničiny a destilovanej vody. Po technologickej prestávke a vyschnutí povrchov realizovať penetrovanie prostriedkom na zapuzdrenie solí.
- Čistenie povrchu stien a jednotlivých prvkov od prachových depozitov.
- Opláchnutie čistených povrchov vodou.
- Hĺbková injektáž omietkových vrstiev. Na injektáž použiť prostriedok na konsolidáciu omietkovej vrstvy (sokrat, primal), na vyplňanie dutín použiť čistú vápennú maltovinu (calxnova, Mape-Antique I).
- Ošetrenie sekundárnych kovových súčastí nového okenného preklenutia v miestnosti C, kov dôkladne očistiť a aplikovať základný a opakovaný vrchný náter.
- Pri väčších úbytkoch tmelenie realizovať pod úroveň primárnych vrstiev odlíšiteľným spôsobom. Na realizáciu nových omietkových vrstiev v interiéri 1.NP odporúčame použiť čisto vápenné omietky na báze hydraulického vápna určené na sanáciu.
- Na farebnú úpravu povrchov použiť vápenný náter podľa potreby prifarbený práškovými pigmentami.

Reštaurovanie dochovaných primárnych vrstiev.

Čistenie od sekundárnych omietkových a náterových vrstiev realizovať mechanickým spôsobom pomocou vídiových dlát na dochovanú primárnu vrstvu. Tieto úkony je nevyhnutné kombinovať priebežne s upevňovaním podľa potreby. Na oprašovanie použiť hustý štetinový štetec alebo čistiacu špongiu wishab. Postupovať veľmi opatrne a dbať na čo najlepšie zachovanie autentických vrstiev. Po čistení realizovať opláchnutie vodou pod jemným tlakom. Na hĺbkovú injektáž použiť vápennú maltovinu CalXnova a destilovanú vodu popřípade v kombinácii s Mapei-antik I.. Tmelenie chýbajúcich častí omietok zrealizovať podľa hrúbky úbytku, vo viacerých vrstvách. Na realizáciu použiť ucelený omietkový systém na báze hydraulického vápna. Povrch a finálnu úpravu tmelených častí prispôbiť vzhľadu povrchu originálnych častí. Nepretmeľovať originál. Spôsob retuše prispôbiť charakteru

dochovaného originálu vo svetlejšej tonalite a na časti zachovanej konkrétnej maľby alebo iného dochovaného fragmentu realizovať odlišiteľnú čiarkovanú retuš.

Postup obnovy kamenných architektonických prvkov.

- Základné mechanické odstránenie cementových omietkových vrstiev a tmelov na kamennú hmotu.
- Vyčistenie špár od sekundárnych cementových tmelov. Ponechať nájdené primárne vápenné fragmenty.
- Odstránenie výrazne poškodenej kamennej hmoty po zdravé jadro a následná príprava zasekania lôžok pre tmel. V prípade rozsiahleho poškodenia na profilovanom prvku vyhotoviť kamennú vložku.
- Dočistenie od sekundárnych cementových tmelov a omietok nadväzujúcich ku kamenným článkom. Tento proces realizovať mechanicky pomocou vídiových dlát.
- Jednotlivé kamenné prvky dôkladne povysávať a zbaviť prachového depozitu
- Realizovať vyčistenie kamenných architektonických článkov od machových a plesňových mikroorganizmov kombináciou mechanického a chemického čistenia (Fasadenreinigerpaste). Pri chemickom čistení bude povrch jednotlivých kamenných článkov opláchnutý regulovanou tlakovou horúcou parou. Po každom chemickom čistení dokonale omyť destilovanou vodou od použitých chemikálií.
- Odsolenie realizovať opakovanými zábalmi buničitej vaty a destilovanej vody. Ukončenie odsolovania ukončiť stabilizačným náterom proti soli - Technicure CS.
- Po technologickej prestávke a dôslednom vysušení realizovať konsolidáciu kamennej hmoty spevňujúcimi prípravkami na báze organokremičitanov, ktoré sú vhodné na kamennú hmotu pieskovca. Aplikovať natieraním a hĺbkovou injektážou do špár a prasklín. Počet napúšťaní bude závisieť od degradácie a savosti kamennej hmoty.
- V prípade nutnosti realizácie kamenných vložiek z identického materiálu budú opracované klasickými kamenárskymi technikami a zapracované k originálnej hmote daného architektonického prvku. Na injektáž trhlín a prasklín použiť tekuté lepidlo na epoxidovej báze.
- Lepenie dochovaných ulomených častí jednotlivých architektonických článkov. Lepenie realizovať na lepidlá akemi, akepox.
- Vyplnenie škár bude realizované špárovacou hmotou na minerálnej báze k tomu určenej. Predtým budú špáry prečistené a zbavené poškodeného tmelu.
- Kovové prvky budú natrené odhrzdovačom a šetrne odstránené od korozívnych vrstiev.
- Menšie rušivé výpadky budú realizované materiálmi prevažne minerálneho základu využívanými v reštaurátorskej praxi (Keim, Remmers). Pri väčšej hmote potrebnej k vytmeleniu budú vyhotovené pomocné kovové armatúry

z nehrdzavejúceho materiálu- ušľachtilá oceľ, mosadz. Tmely budú rešpektovať tvar, štruktúru a farebnosť originálu, ale zároveň aj mieru jeho zvetrania, aby nepôsobili rušivo. Tmely budú miešané na mieste s ohľadom na čo najväčšiu podobnosť k originálnej okolitej hmote na miestach ktoré budú priznané.

- Nové kamenné vložky budú farebne prispôsobené okolitej pôvodnej kamennej hmote. Podobne budú retušované aj rušivé miesta, škárovacia hmota a tmely. Retuš bude realizovaná retušovacím systémom fy Keim, Remmers, prípadne práškovými pigmentmi s pojítkom (axilat).
- Omietkové vrstvy budú dotiahnuté ku kamenným článkom podľa metodiky a dobu vzniku tak, aby prezentovali čitateľnosť historických etáp a vrstvenia.
- Záverečná hydrofobizácia kamenných architektonických článkov ochranným priedušným náterom systémom 2x-3x mokré do mokrého.

Vonkajšie okenné kamenné armovania nie sú predmetom reštaurátorského výskumu. Aktuálne drevené rámy sú z poslednej obnovy a niektoré železné prevliekané mreže absentujú. Pracovné postupy majú iba odporúčací charakter, poprípade realizovať ich v závislosti od vonkajších poveternostných podmienok a s realizáciou fasády.

Kamennú hmotu okenných armovaní z vnútornej a bočnej strany očistiť od depozitu a sekundárnych tmelov a výrazne zdegradovanej kamennej hmoty. Na odstránenie depozitu a výkvetov solí použiť vysávač. Na elimináciu solných výkvetov použiť viacnásobné odsolovanie pomocou buničiny a destilovanej vody. Po dostatočnej technologickej prestávke a úplnom vyschnutí očistenú hmotu kameňa napustiť spevňujúcimi prípravkami na báze organokremičitanov, ktoré sú vhodné na kamennú hmotu pieskovca. Tmely realizovať rekonštrukčne, na výpadkoch a amorfných miestach spojených s niekdajším osadením dreveného rámu okna. Spodnú parapetnú časť je potrebné prehodnotiť, prípadne navýšiť. Tmely na kamenných článkoch budú vyhotovené súčasnými materiálmi používanými v reštaurovaní založenými prevažne na minerálnej báze.

Kamennú dlažbu v interiéri bašty bude potrebné po reštaurovaní stien konzervovať, poprípade chýbajúcu doplniť umeleckoremeselným spôsobom, s prispôbením charakteru povrchu k jej vizuálnemu stavu.

Stručné zdôvodnenie navrhovaného postupu:

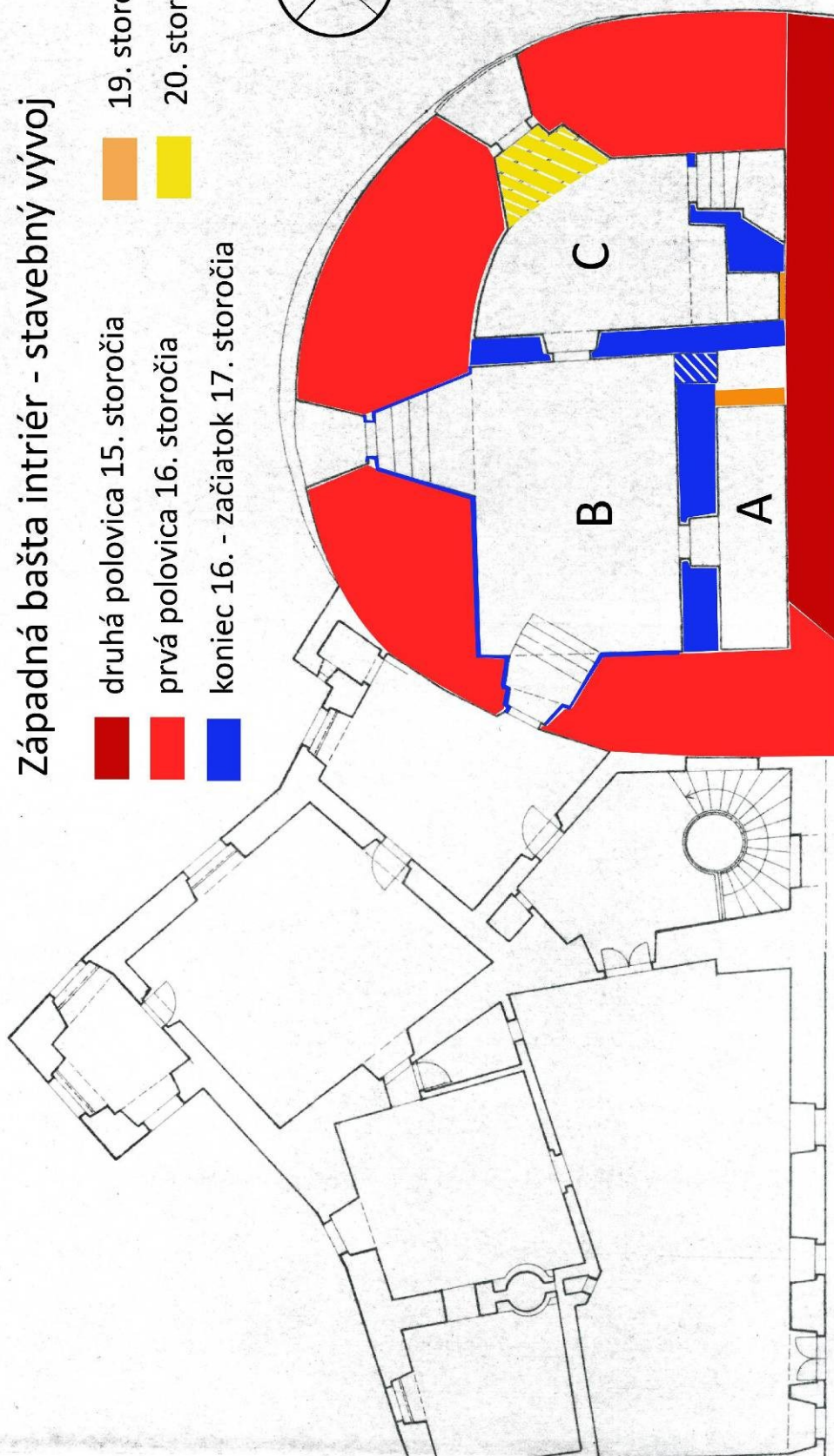
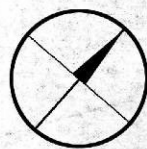
Všetky zásahy konzervátorského a reštaurátorského charakteru budú realizované v zmysle zásad pamiatkovej starostlivosti a etického kódexu reštaurovania.

Všetky materiály používané pri reštaurátorskom zásahu budú vopred konzultované s Pamiatkovým úradom a technickými pracovníkmi firiem dodávajúcich výrobky.

Subdodávky a iné práce (nie reštaurátorsko - konzervátorského charakteru) budú konzultované a dozorované zodpovedným reštaurátorom.

Západná bašta interiér - stavebný vývoj

 druhá polovica 15. storočia	 19. storočie
 prvá polovica 16. storočia	 20. storočie
 koniec 16. - začiatok 17. storočia	

Fotodokumentácia.

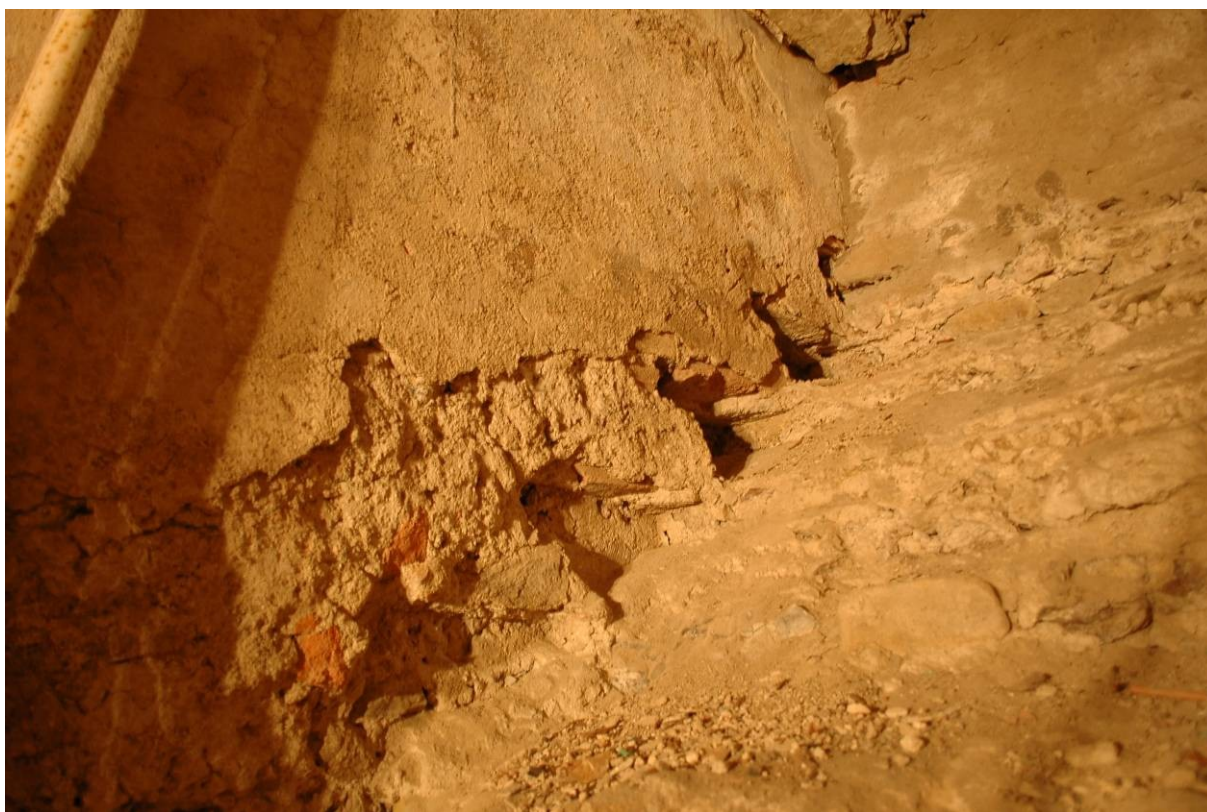
1. Miestnosť A, severozápadná strana.

2. Miestnosť A, juhovýchodná strana.

3. Miestnosť A, časť bývalého schodiska.

4. Miestnosť A, časť bývalého schodiska.

5. Miestnosť A, severozápadná strana. sekundárne osadená časť steny.
(súvis so spôsobom vykurovania)

6. Miestnosť A, vnútro komínového priestoru.

7. Miestnosť A, severovýchodná strana, stopa po drevenom tráme, možný súvis s ochodzou.

8. Miestnosť A, severovýchodná strana. Dobový záznam.

9. Miestnosť A, charakter spracovania povrchu omietkovej vrstvy.
(časť exteriérovej fasády stredný hrad)

10. Miestnosť B, juhozápadná strana, okenný otvor so stupňovitým parapetom.

11. Miestnosť B, severozápadná strana.

12. Miestnosť B, severovýchodná strana.

13. Miestnosť B, severovýchodná strana.

14. Miestnosť B, juhovýchodná strana.

15. Miestnosť B, juhovýchodná strana, detail predrytej linky schodiska.

16. Miestnosť B, juhovýchodná strana, vedenie elektrických rozvodov.

17. Miestnosť B, severozápadná strana, rytá kresba postavy s mečom.

18. Miestnosť B, časť dreveného stropu, stav po reštaurovaní.

19. Miestnosť B, stav po rozsiahlej stabilizácii stropu a podláh 2.NP západnej bašty.

20. Miestnosť C, juhovýchodná strana, vedenie elektrických rozvodov.

21. Miestnosť C, západná strana, vedenie elektrických rozvodov a početné lokálne tmely.

22. Miestnosť C, severozápadná strana, okno so stupňovitým parapetom.

23. Miestnosť C, severozápadná strana, sekundárne preklenutý priestor nad oknom, pomocou kovovej konštrukcie.

24. Miestnosť C, severozápadná strana, sekundárne preklenutý priestor nad oknom, pomocou kovovej konštrukcie.

25. Miestnosť C, severovýchodná strana.

26. Miestnosť C, časť dreveného stropu.

27. Miestnosť C, časť dreveného stropu.

KRAJSKÝ PAMIATKOVÝ ÚRAD ŽILINA

Číslo konania: KPUZA-2018/14894-3/59796/PIE
Vybavuje/telefón: Mgr. Jana Piecková, 041/245 28 24
Žilina, dátum: 26.07.2018

Oravské múzeum Dolný Kubín	
Došlo: 7.8.2018	
Číslo: 145/18	Číslo spisu: RZ-ZH/LU:
Prílohy/listy: 1	Vybavuje: GREMČ

ROZHODNUTIE

Krajský pamiatkový úrad Žilina, ako miestne a vecne príslušný správny orgán na úseku ochrany pamiatkového fondu podľa § 9 ods. 5 a § 11 ods. 1 zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov (ďalej len „pamiatkový zákon“) v zmysle § 46 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní v znení neskorších predpisov (ďalej len „správny poriadok“) na základe žiadosti Oravského múzea P. O. Hviezdoslava, Hviezdoslavovo námestie č. 1692/7, 026 01 Dolný Kubín v zmysle § 33 ods. 3 pamiatkového zákona rozhodol podľa § 33 ods. 2 pamiatkového zákona o zámere na reštaurovanie národnej kultúrnej pamiatky – HRAD v Oravskom Podzámku, súpisné č. 1, parc. č. 1, k. ú. Oravský Podzámok, ktorá je zapísaná v Ústrednom zozname pamiatkového fondu v registri nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok pod číslom 237/1-26, a to konkrétne pamiatkového objektu – BAŠTA II., ktorá je v Ústrednom zozname pamiatkového fondu v registri nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok zapísaná pod číslom 237/12 takto:

navrhovaný zámerný reštaurovanie interiéru dvoch miestností bašty
je z hľadiska záujmov chránených pamiatkovým zákonom prípustný.

Krajský pamiatkový úrad Žilina k predloženému zámeru na reštaurovanie určuje podľa § 33 ods. 4 pamiatkového zákona nasledujúce podmienky:

1. Spracovať a Krajskému pamiatkovému úradu Žilina predložiť návrh na reštaurovanie predmetnej časti nehnuteľnej národnej kultúrnej pamiatky (ďalej len „Návrh na reštaurovanie“), ktorý bude vypracovaný v súlade s § 5 ods. 2 a 3 vyhlášky Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 253/2010 Z. z., ktorou sa vykonáva pamiatkový zákon (ďalej len „vyhláška“).
2. Súčasťou Návrhu na reštaurovanie musí byť reštaurátorský výskum zameraný na zhodnotenie technického stavu omietkových vrstiev, ich stratigrafiu, prípadných nálezov výtvarného charakteru, identifikovanie a zhodnotenie sekundárnych zásahov.
3. Reštaurovanie môže vykonávať len fyzická osoba – reštaurátor v súlade s § 33 ods. 7 pamiatkového zákona.
4. Reštaurátorský výskum, návrh na reštaurovanie a reštaurátorské práce na predmetnej národnej kultúrnej pamiatke môže vykonávať len reštaurátor so špecializáciou na reštaurovanie nástennej maľby, historickej omietky a muriva v interiéroch a exteriéroch historickej architektúry.
5. Do 60 dní po ukončení reštaurovania odovzdať Krajskému pamiatkovému úradu Žilina dokumentáciu vykonaných reštaurátorských prác spracovanú v súlade s § 6 vyhlášky reštaurátorom, ktorý reštaurovanie vykonal.

ODÔVODNENIE

Krajskému pamiatkovému úradu Žilina bola dňa 17.07.2018 doručená žiadosť správcu - Oravského múzea P. O. Hviezdoslava, Hviezdoslavovo námestie č. 1692/7, 026 01 Dolný Kubín o vydanie rozhodnutia o zámere na reštaurovanie interiéru západnej bašty na Oravskom hrade. Národná kultúrna pamiatka, pamiatkový objekt Bašta II. je evidovaná v Ústrednom zozname pamiatkového fondu v registri nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok pod číslom 237/12.

Bašta bola postavená Jánom z Dubovca v rokoch 1534-1546. Je súčasťou parkánového múru, ktorý bol vybudovaný pred južným čelom hradného jadra. Jeho nárožia spájali dve oblúkové bašty priložené k spodnej časti nároží južného paláca. Podľa dobových vyobrazení v 18. storočí vznikli na streleckých plošinách bašt manzardové strechy. Po požiari v roku 1800 neboli strechy obnovené. Súčasťou koncepcie Pálffyho úprav z rokov 1902-1903 bola aj asanácia striech nad obidvoma baštami uzatvárajúcimi zo strán parkan, v tom čase

bola koruna bášť obohatená o cimburie. Bašta má nepravdivý polkruhový pôdorys vystupujúci z línie západnej fasády západného krídla do svahu hradného vrchu. Bašta je dnes v interiéri 2-podlažná. Interiér 1. a 2. podlažia je priečkami v tvare písmena „T“ členený na 3 priestory.

Predložená žiadosť sa týka reštaurovania národnej kultúrnej pamiatky, preto Krajský pamiatkový úrad Žilina rozhodoval podľa § 33 ods. 2 pamiatkového zákona, v ktorom je uvedené: „Reštaurovanie môže vlastník pripravovať iba na základe predchádzajúceho rozhodnutia krajského pamiatkového úradu o zámere na reštaurovanie.“ a podľa § 33 ods. 4 pamiatkového zákona, v ktorom je uvedené: „Druh reštaurátorskej dokumentácie, rozsah reštaurátorských výskumov, druh, rozsah a podmienky vykonávania reštaurátorských prác určí krajský pamiatkový úrad v rozhodnutí o zámere na reštaurovanie ...“ Reštaurovanie národnej kultúrnej pamiatky alebo jej časti je v zmysle § 33 ods. 1 pamiatkového zákona „osobitným druhom obnovy“. Reštaurovanie v zmysle § 33 ods. 7 môže vykonávať pamiatkový úrad alebo ním zriadená právnická osoba prostredníctvom fyzickej osoby, ktorá je v pracovnoprávnom vzťahu s pamiatkovým úradom alebo ním zriadenou právnickou osobou, spĺňa kvalifikačné predpoklady podľa § 33a a má poverenie od pamiatkového úradu alebo ním zriadenej právnickej osoby na vykonávanie reštaurovania; člen Komory reštaurátorov alebo vysoká škola v rámci študijného programu reštaurátorská tvorba uskutočňovaného v študijnom odbore reštaurátorstvo.

Dňom doručenia podania bolo začaté správne konanie v súlade s § 18 ods. 2 správneho poriadku. O začatí správneho konania v súlade s § 18 ods. 3 správneho poriadku boli upovedomení známi účastníci konania oznámením č. KPUZA-2018/14894-2/58251/PIE, zo dňa 20.07.2018 a zároveň v súlade s § 3 ods. 2 a § 33 správneho poriadku im bolo umožnené uplatniť návrhy a pripomienky, vyjadriť sa k podkladom pre rozhodnutie, spôsobu ich zistenia a navrhnúť ich doplnenie. V lehote určenej krajským pamiatkovým úradom podľa § 27 ods. 1 správneho poriadku neuplatnili svoje pripomienky.

Krajský pamiatkový úrad Žilina predložené podanie preskúmal a na základe dostupných podkladov podľa § 33 ods. 2 pamiatkového zákona vo výrokovej časti rozhodnutia uviedol, že predmetný zámer na reštaurovanie je prípustný a podľa § 33 ods. 4 pamiatkového zákona určil podmienky reštaurovania. Uvedené podmienky určil, tak aby všetky zásahy v rámci reštaurovania boli vykonané na najvyššej odbornej úrovni. Reštaurátorský výskum je nutné dôsledne spracovať z dôvodu riadneho posúdenia stavu pamiatky – jej hmotnej podstaty, stavu omietkových vrstiev a prípadných náleзов, maľovanej výzdoby. Len na základe výsledkov reštaurátorského výskumu môže byť zodpovedne určená metodika obnovy pamiatky.

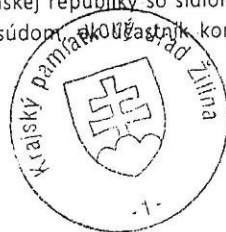
Vzhľadom na vyššie uvedené Krajský pamiatkový úrad Žilina rozhodol tak, ako znie výrok tohto rozhodnutia. Rozhodnutie je vydané z hľadiska záujmov chránených pamiatkovým zákonom a nie je podkladom pre konanie podľa zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov, nakoľko sa jedná o reštaurovanie ako osobitný druh obnovy, na ktoré sa nevzťahujú ustanovenia stavebného zákona.

Toto rozhodnutie nenahrádza vyjadrenia iných orgánov štátnej správy a územnej samosprávy.

Vzhľadom k tomu, že Krajský pamiatkový úrad Žilina nie je z technických dôvodov schopný vykonať tento právny úkon elektronicky, postupuje podľa § 17 ods. 4 zákona č. 305/2013 Z. z. o elektronickej podobe výkonu pôsobnosti orgánov verejnej moci a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

POUČENIE

Proti tomuto rozhodnutiu podľa § 53 a § 54 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní v znení neskorších predpisov je možné podať odvolanie v lehote 15 dní od jeho doručenia na správny orgán, ktorý rozhodnutie vydal, t.j. na Krajskom pamiatkovom úrade Žilina, Mariánske nám. 19, 010 01 Žilina. Odvolacím orgánom je Pamiatkový úrad Slovenskej republiky so sídlom v Bratislave. Právoplatné rozhodnutia orgánov verejnej správy sú preskúmateľné súdom, ak účastník konania pred ich právoplatnosťou vyčerpal všetky riadne opravné prostriedky.

doc. Ing. Miloš Dudáš, CSc.
riaditeľ

Doručuje sa

Oravské múzeum P. O. Hviezdoslava, Hviezdoslavovo námestie č. 1692/7, 026 01 Dolný Kubín
Žilinský samosprávny kraj, Komenského 48, 011 09 Žilina

2. strana rozhodnutia č. KPUZA-2018/14894-3/59796/PIE